

Liikuntatiedon saavutettavuuden kehittäminen

Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2013:4

Liikuntatiedon saavutettavuuden kehittäminen

Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2013:4



Opetus- ja kulttuuriministeriö / Undervisnings- och kulturministeriet
Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan osasto / *Kultur-, idrotts- och ungdomspolitiska avdelningen*
PL / PB 29
00023 Valtioneuvosto / Statsrådet
<http://www.minedu.fi/OPM/Julkaisut>

Taitto: Erja Kankala, opetus- ja kulttuuriministeriö

ISBN 978-952-263-212-8 (PDF)
ISSN-L 1799-0327
ISSN 1799-0335 (PDF)

Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä/
Undervisnings- och kulturministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar 2013:4

Kuvailulehti

Julkaisija
Opetus- ja kulttuuriministeriö

Julkaisun päivämäärä
10.6.2013

Tekijät (toimielimestä: toimielimen nimi, puheenjohtaja, sihteeri) Liikuntatiedon saavutettavuuden kehittämishanke -työryhmä Puheenjohtaja ylitarkastaja Kirsti Laine Sihteeri pääsihteeri Minna Paajanen		Julkaisun laji Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä	
		Toimeksiantaja Opetus- ja kulttuuriministeriö	
		Toimielimen asettamispvm 27.2.2012	Dnro OKM/98/040/2011
Julkaisun nimi (myös ruotsinkielinen) Liikuntatiedon saavutettavuuden kehittäminen			
Julkaisun osat Muistio			
Tiivistelmä Opetus- ja kulttuuriministeriö asetti 27.2.2012 työryhmän, jonka tavoitteena oli kehittää liikuntatiedon saavutettavuutta päätöksenteon eri tasoilla. Työryhmän havaintojen perusteella tiedon käyttöön ja hyödyntämiseen vaikuttavat tiedon soveltajien tai käyttäjien aika- ja muut resurssit. Yleisellä tasolla tietoa tuotetaan soveltajan näkökulmasta liikaa, päätöksenteon rytmiin epäsojivalla aikataululla ja päätöksenteon kannalta epärelevanteista aiheista. Työryhmän käsityksen mukaan liikunnan politiikkatoimissa tutkimustieto on tavalla tai toisella läsnä, mutta tutkimustiedon käyttöä ei usein systemaattisesti eritellä liikuntapolitiittisissa asiakirjoissa. Tutkittua tietoa käytetään lähinnä politiikkatoimia perusteltaessa, mutta ei välttämättä niiden valmistelussa, suunnittelussa tai jälkikäteisarvioinnissa. Tieto on ihmisen oman prosessoinnin tulosta ja kontekstisidonnaista ja tieto muuttuu ymmärrykseksi kokemusten kautta. Työryhmä on huolissaan siitä, että hiljainen tieto jää herkästi näkymättömiin ja tiedon jakamisen sijaan tietoa jopa pantataan. Työryhmän käsityksen mukaan: <ul style="list-style-type: none"> - liikuntaa käsittelevää tutkimustietoa on paljon, mutta se on hajanaisesti saatavilla. - päätöksenteko tarvitsee usein täsmätietoa tiiviissä muodossa ja nopealla aikataululla. Akateemisen tutkimuksen raportointikäytännöt eivät tue tiedon aktiivista välittymistä päätöksenteon käyttöön. - eri toimijoiden ja tieteenalojen välinen vuoropuhelu on vähäistä. - liikuntakulttuurissa kaivataan roolitusta ja vastuuta tiedonvälitystehtävän terävöittämiseksi. - liikuntakulttuurissa on tilausta arviointi- ja analyysitoiminnalle, jossa tietotuotantoa järjestelmällisesti tulkitaan päätöksenteon näkökulmasta. Työryhmän tavoitteena on, että tietoa käytetään systemaattisesti päätöksenteon ja sen valmisteluprosessin eri vaiheissa. Kyse on toimintakulttuurin muutoksesta, johon työryhmä esittää mm. seuraavia toimenpiteitä: <ol style="list-style-type: none"> 1) Opetus- ja kulttuuriministeriö terävöittää ohjauspolitiikkaansa mm. seuraavasti: <ul style="list-style-type: none"> - tutkimusyhteisöjä ohjataan tuottamaan tietoa liikuntapolitiittiset tietotarpeet huomioiden ja asettamaan tavoitteet tutkimustulosten jalkauttamiselle - Liikuntatieteellistä Seuraa ohjataan vahvistamaan rooliansa tiedeviestinnän keskeisenä toimijana - liikuntatieteellisiltä tutkimushankkeilta edellytetään tutkimusraportointia, jossa tuodaan ilmi tieteellisten tulosten lisäksi hankkeen merkitys liikuntapolitiittisesti 2) Valtion liikuntaneuvoston tehtävät uudistetaan: <ul style="list-style-type: none"> - liikuntaneuvosto muutetaan liikuntalain uudistamisen yhteydessä itsenäisemmäksi asiantuntijaksi liikuntapolitiikan ja -kulttuurin arvioijana 3) Liikuntapolitiikassa tunnistetaan eri toimijoiden keskeiset roolit: <ul style="list-style-type: none"> - tutkijat tuottavat tieteellisesti korkeatasoista, luotettavaa ja relevanttia tutkimusta sekä kokoavaa ja analyysoivaa tietoa olemassa olevasta tutkimustiedosta - tutkijat ja tiedeyhteisöt antavat tutkimusaineistonsa avoimesti muiden tutkijoiden saataville - Liikuntatieteellinen Seura (LTS) fasilitoi tutkijoiden, toimijoiden ja päätöksentekijöiden kohtaamisia - muut tiedeyhteisöt ja tiedon tuottajat vastaavat omilta asiantuntija-aloiltaan tiedon välittämisestä - päätösten valmistelijat ja päätöksentekijät määrittelevät tietotarpeensa nykyistä täsmällisemmin, kuvaavat päätöksenteon taustat ja päätöksissä käytetyn tietopohjan sekä kehittävät osaamistaan tiedon käsittelijöinä ja käyttäjinä 4) Toimintatapoja uudistetaan vuorovaikutteisemmiksi <ul style="list-style-type: none"> - päätöksenteon suunnittelu- ja valmisteluvaiheessa varmistetaan tiedon laaja-alainen hyödyntäminen - OKM järjestää valmistuneiden tutkimuksen pohjalta temaattisia keskustelutilaisuuksia yhteistyössä muiden tahojen kanssa - OKM nimittää liikunnan toimialalle asetettuihin työryhmiin tieteen edustajia - tutkijayhteisöt lisäävät vuorovaikutustaan tieteenalojen, hallintokuntien ja eri maiden välillä 5) Laaditaan liikuntakulttuurin kokonaisarkkitehtuurimalli 			
Avainsanat Liikuntatieteellinen tutkimus, tiedonvälitys, päätöksenteko, tiedolla johtaminen			
Muut tiedot			
Sarjan nimi ja numero Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2013:4		ISSN 1799-0335 (PDF) -L 1799-0327	ISBN 978-952-263-212-8 (PDF)
Kokonaissivumäärä 38	Kieli suomi	Hinta -	Luottamuksellisuus julkinen
Jakaja -		Kustantaja Opetus- ja kulttuuriministeriö	

Presentationsblad

Utgivare
Undervisnings- och kulturministeriet

Utgivningsdatum
10.6.2013

Författare (uppgifter om organets namn, ordförande, sekreterare)		Typ av publication Undervisnings- och kulturministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar	
Ordförande: Kirsti Laine Sekreterare: Minna Paajanen		Uppdragsgivare Undervisnings- och kulturministeriet	
		Datum för tillsättande av 27.2.2012	Dnro OKM/98/040/2011
Publikation (även den finska titeln) Utvecklandet av den idrotts- och motionsrelaterade kunskapens tillgänglighet; Liikuntatiedon saavutettavuuden kehittäminen			
Publikationens delar Promemoria			
Sammandrag Undervisnings- och kulturministeriet tillsatte 27.2.2012 en arbetsgrupp, vars syfte var att utveckla tillgängligheten av idrotts- och motionsrelaterad kunskap på olika nivåer inom beslutsfattandet. Utgående från arbetsgruppens observationer inverkar tids- och övriga resurser hos kunskapens tillämpare eller användare på hur kunskapen används och utnyttjas. Med avseende på tillämparen så produceras det alltför mycket information, som vad gäller tidtabellen inom beslutsfattandet är oändamålsenlig. Med avseende på beslutsfattandet är informationstemana icke-relevanta. Arbetsgruppens uppfattning är att forskningskunskapen på ett eller annat sätt är närvarande i motionens och idrottens politikåtgärder men att användningen av forskningsrelaterad kunskap inte på ett systematiskt sätt specificeras i idrotts- och motionspolitiska dokument. Forskningsbaserad information används närmast när man ska motivera politikanknutna åtgärder. I mindre grads används forskningsbaserad information i beredningen, planeringen eller i utvärderingen av politikanknutna åtgärder. Kunskap är resultatet av en process på individnivå och den är bunden till en viss kontext. Erfarenhet omvandlar informationen till förståelse. Arbetsgruppen oroar sig för att tyst kunskap lätt hamnar i skymundan och att man i stället för att dela på kunskapen pantar på den. Arbetsgruppen betonar att: <ul style="list-style-type: none"> - Forskningsbaserad kunskap om motion och idrott finns att tillgå i mängder men den är alltför spridd - Beslutsfattandet gynnas av preciserad information i kompakt form och utan dröjsmål. Rapporteringspraxis inom den akademiska forskningen gynnar i nuläget inte att information sprids på ett aktivt sätt så att den kommer beslutsfattandet till del - Interaktionen mellan olika aktörer och discipliner är blygsam - Inom motions- och idrottskulturen behövs tydligare roller och ansvar än hittills i syfte att precisera informationsförmedlingens funktion - Av motions- och idrottskulturen väntar man sig utvärderings- och analysverksamhet. Inom den tar man sig an att systematiskt tolka kunskapsproduktionen ur beslutsfattandets synpunkt Arbetsgruppens syfte är att kunskap används systematiskt i beslutsprocessens och i olika skeden av dess förberedande process. Det handlar om en omläggning av verksamhetskulturen. För att få till stånd det lägger arbetsgruppen bl.a. fram följande förslag: <ol style="list-style-type: none"> 1) Undervisnings- och kulturministeriet synliggör sin styrpolitik bl.a. på följande sätt: <ul style="list-style-type: none"> - forskningssamfunden riktar in sin kunskapsproduktion så att de motions- och idrottspolitiska kunskapsbehoven beaktas och ställer upp mål för en bättre spridning av forskningsresultaten - satsningar på Idrottsvetenskapliga sällskapet i Finland så att det framstår som central aktör inom vetenskapsinformationen - av de idrottsvetenskapliga forskningsprojekten förutsätts forskningsrapportering där man utöver de vetenskapliga resultaten fokuserar på projektets betydelse i idrotts- och motionspolitiskt avseende 2) Uppgifterna för Statens idrottsråd ses över: <ul style="list-style-type: none"> - i samband med översynen av idrottslagen tilldelas idrottsrådet uppgiften att bli en mer självständig expert och en utvärderare av idrottspolitiken samt idrotts- och motionskulturen 3) Inom idrotts- och motionspolitiken identifierar man de olika aktörernas centrala roller: <ul style="list-style-type: none"> - forskarna producerar vetenskapligt högtstående, tillförlitlig och relevant forskning samt sammanställer och analyser kunskapen utgående från existerande forskningsrön - forskarna och forskningssamfunden överläter sitt forskningsmaterial till att fritt användas av andra forskare - Idrottsvetenskapliga sällskapet gör det enklare för forskare, aktörer och beslutsfattare att samagera - övriga vetenskapssamfund och informationsproducenter ansvarar för informationsförmedlingen inom sitt respektive expertområde - de som förbereder och fattar besluten definierar mera precis sitt informationsbehov, beskriver bakgrunderna till beslutsfattandet och den kunskapsbas som besluten grundar sig på samt utvecklar sitt kunnande i egenskap av informationshanterare och -användare 4) Verksamhetssätten förnyas så att de baserar sig på interaktion <ul style="list-style-type: none"> - när besluten planeras och förbereds säkerställer man att kunskap utnyttjas på ett brett plan - utgående från forskningen ordnar ministeriet temabaserade diskussionsträffar i samarbete med övriga parter - i de arbetsgrupper som tillsätts inom motion och idrott utnämner ministeriet representanter för vetenskapen - forskningssamfunden ökar sin interaktion mellan olika vetenskapsområden, förvaltningsgrenar och länder 5) En modell för en helhetsarkitektur för motions- och idrottskulturen görs upp 			
Nyckelord Idrottsvetenskaplig forskning, informationsförmedling, beslutsfattande, kunskapsbaserad ledning			
Övriga uppgifter			
Seriens namn och nummer Undervisnings- och kulturministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar 2013:4		ISSN 1799-0335 (PDF) -L 1799-0327	ISBN 978-952-263-212-8 (Online)
Sidoantal 38	Språk finska	Pris -	Sekretessgrad offentlig
Distribution -		Förlag Undervisnings- och kulturministeriet	

Sisältö

1	<u>Opetus- ja kulttuuriministeriölle</u>	6
2	<u>Liikuntapoliittinen päätöksenteko</u>	9
3	<u>Tiedolla johtaminen</u>	13
	3.1 Valtioneuvostotason linjaukset tiedolla johtamiseen	14
	3.2 Tiedolla johtaminen ja tietopohjan vahvistaminen liikuntapoliittisessa päätöksenteossa	16
	3.3 Liikuntatieteen tukeminen	16
4	<u>Liikunnan tiedolla johtamisen haasteet</u>	19
	4.1 Päätöksenteossa jäsentymätön tiedon käytön ja jakamisen kulttuuri	19
	4.2 Päätöksenteko tarvitsee täsmätietoa – akateeminen tutkimusraportointi ei riitä	21
	4.3 Eri toimijoiden välinen vuoropuhelu ja tieteenalojen yhteistyö riittämätöntä	24
	4.4 Kuka vastaa tiedon välittämisestä?	25
	4.5 Liikuntatietoa sisältävät tietotekniset portaalit ja sivustot	28
5	<u>Työryhmän pilotti: Liikuntalakikuuleminen</u>	31
6	<u>Työryhmän toimenpide-esitykset</u>	33
	<u>Lähteet</u>	37

1 Opetus- ja kulttuuriministeriölle

Viime vuosien aikana opetus- ja kulttuuriministeriö (OKM) on lisännyt tiedolla johtamisen resursointia ja käynnistänyt toimenpiteitä tietopohjan vahvistamiseksi erityisesti liikuntapoliittisen päätöksenteon näkökulmasta. Jatkumona ministeriö asetti 27.2.2012 työryhmän, jonka tavoitteena oli kehittää liikuntatiedon saavutettavuutta päätöksenteon eri tasoilla. Työryhmän tehtävänanto määriteltiin seuraavasti:

- 1 Kartoittaa nykytila liikuntapoliittisessa päätöksenteossa käytettävän tiedon tasosta ja laadusta
- 2 Määritellä eri toimijoiden roolit liikuntapoliittisen päätöksenteon ja tiedon käyttämisen näkökulmasta
- 3 Tehdä esityksiä vuorovaikutuksen kehittämiseksi tarvittavista toimenpiteistä
- 4 Tehdä esityksiä toimintatapojen uudistamiseksi sekä eri toimijoiden roolien kehittämisestä
- 5 Selvittää, tarvitaanko liikuntatiedon saavutettavuuden edistämiseksi uudenlaista tieto- ja viestintäteknologista järjestelmää ja tarvittaessa tehdä esitys järjestelmän hankinnasta

Työryhmän puheenjohtajaksi kutsuttiin ylitarkastaja Kirsti Laine opetus- ja kulttuuriministeriöstä. Jäseniksi nimettiin osastonjohtaja Matti Hintikka Suomen Urheilukirjastosta, erikoistutkija Riitta-Maija Hämäläinen Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitokselta, koulutus- ja viestintäpäällikkö Jari Kanerva Liikuntatieteellisestä Seurasta, dekaani Lasse Kannas Jyväskylän yliopiston liikuntatieteellisestä tiedekunnasta, liikuntatieteellinen johtaja Raija Laukkanen Polar Electro Oy:stä, tutkimuspäällikkö Mirja Liikkanen Tilastokeskuksesta, yksikön päällikkö Ismo Myllyaho Pohjanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksesta, neuvotteleva virkamies Johanna Nurmi valtiovarainministeriöstä, tutkimusjohtaja Leena Suurpää Nuorisotutkimuskeskuksesta, johtaja Tommi Vasankari UKK-instituutista, johtaja Jukka Viitasalo Kilpa- ja huippu-urheilun tutkimuskeskuksesta ja viestintäjohtaja Kalle Virtapohja Suomen Golfliitosta. Lisäksi työryhmän pysyväksi asiantuntijaksi nimettiin tutkimus- ja julkaisupäällikkö Teijo Pyykkönen Liikuntatieteellisestä Seurasta. Työryhmän sihteeriksi kutsuttiin pääsihteeriksi Minna Paajanen valtion liikuntaneuvostosta.

Työryhmä työskenteli 1.3.2012–31.5.2013 kokoontuen yhteensä kahdeksan kertaa.

Työssä on keskitytty opetus- ja kulttuuriministeriössä tapahtuvien liikuntapoliittisten päätösten valmisteluun ja toimeenpanoon, niiden taustalla käytettävän tiedon tason ja laadun tarkasteluun sekä tiedon kulkeutumisen ja saavutettavuuden lisäämiseen. Tehtyjen päätösten ja toimenpiteiden vaikutuksiin liittyvää arviointia ei työryhmässä käsitelty.

Työryhmän työn tueksi opetus- ja kulttuuriministeriö rahoitti Liikuntatieteellisen Seuran toteuttamaa ”Liikuntatiedon hyödyntäminen”-tutkimushanketta, jonka tutkijoina toimivat VTM Sanna Ojajärvi ja VTL Sanna Valtonen. Hankkeessa tuotettiin liikuntakentän keskeisten toimijoiden haastatteluihin perustuva katsaus liikuntakulttuurin tiedeviestinnästä ja tutkitun tiedon asemasta liikuntahallinnon päätöksenteossa. Lisäksi hankkeessa laadittiin suosituksia liikunnan tiedonvälityksen kehittämiseksi valtionhallinnossa. Tutkimuksen pääpaino oli tiedon saavutettavuuden lisäämisessä ja tiedon kulkeutumiseen liittyvän prosessin kehittämisessä. Työryhmä kuuli em. tutkijoita kahdesti työnsä aikana. Työryhmä on hyödyntänyt hankkeen tuloksia tiedolla johtamisen nykytilan kuvauksessa ja toimenpide-esitysten laadinnassa. Hankkeen raportti julkaistaan valtion liikuntaneuvoston julkaisusarjassa (VLN 2013:4). Lisäksi on hyödynnetty Liikuntatieteellisen Seuran aiheesta laatimaa laajempaa, koko liikuntasektoria tarkastellutta julkaisua ”Liikuntalaiva tietomereillä” (Ojajärvi, Valtonen, Pyykkönen; Liikuntatieteellisen Seuran Impulssi nro 27, 2013).

Työryhmä toteutti syksyllä 2012 kyselyn keskeisille sidosryhmille (tutkimuslaitokset, tiedonvälitysorganisaatiot, aluehallinto, liikuntajärjestöt, kuntataso jne.) liikuntatiedon saavutettavuuden nykytilasta ja kehittämisehdotuksista jatkoetenemiselle. Kyselyn rakenne noudatti saavutettavuustyöryhmän tehtävänantoa. Kyselyn tulokset käsiteltiin lokakuun 11.10.2012 järjestetyssä kuulemistilaisuudessa. Tilaisuuteen osallistui 26 asiantuntijaa. Kuulemisesta laadittiin yhteenveto. Kuulemisen antia on käytetty tämän työryhmämuistion tietolähteenä.

Testatakseen työryhmässä tehtyjä havaintoja tiedon ja päätöksenteon vuorovaikutuksesta saavutettavuus-työryhmä järjesti 11.4.2013 tilaisuuden Helsingin yliopistolla, jossa tutkijat, kentän toimijat sekä virkamiehet ja päätöksentekijät kutsuttiin yhteen työstimään liikuntalain uudistamisen haasteita ja mahdollisuuksia. Keskustelussa pyrittiin hahmottamaan sitä, miten liikuntalaki vastaa liikunta- ja urheilukulttuurin haasteisiin ja minkälaisia muutostarpeita liikuntalakiin liittyy. Tilaisuuteen osallistujat saivat lähettää etukäteen sähköisesti näkemyksensä liikuntalain keskeisistä uudistamistarpeista, kommentoida tilaisuuden kulkua ja esityksiä paikan päällä Facebookissa sekä lähettää jälkipalautetta tilaisuuden jälkeen erillisessä palautekyselyssä. Tilaisuuden materiaalit käsiteltiin sekä liikuntalakityöryhmässä 24.4.2013 että liikuntatiedon saavutettavuustyöryhmässä 13.5.2013.


Kokouksissaan työryhmä on kuullut asiantuntijoina kehittämispäällikkö Leena Konosta (OKM), viestintäpäällikkö Mika Norosta (Suomen Olympiakomitea) ja johtaja Juha Heikkalaa (Valtakunnallinen liikunta ja urheiluorganisaatio, Valo ry).

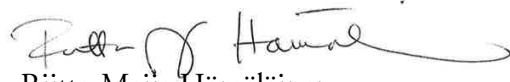
Työryhmämuistio on synteesi työryhmissä käydyistä keskusteluista, kuulemistilaisuuksien aineistoista, Liikuntatieteellisen Seuran sektoritutkimushankkeen havainnoista ja olemassa olevasta tutkimustiedosta tiedolla johtamiseen liittyen.

Helsingissä 31.5.2013

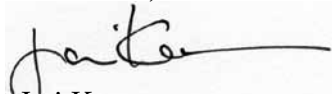

Kirsti Laine


Matti Hintikka


Johanna Nurmi


Riitta-Maija Hämäläinen


Leena Suurpää


Jari Kanerva


Tommi Vasankari


Lasse Kannas

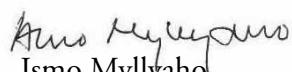

Jukka Viitasalo


Raija Laukkanen


Kalle Virtapohja


Mirja Liikkanen


Teijo Pyykkönen

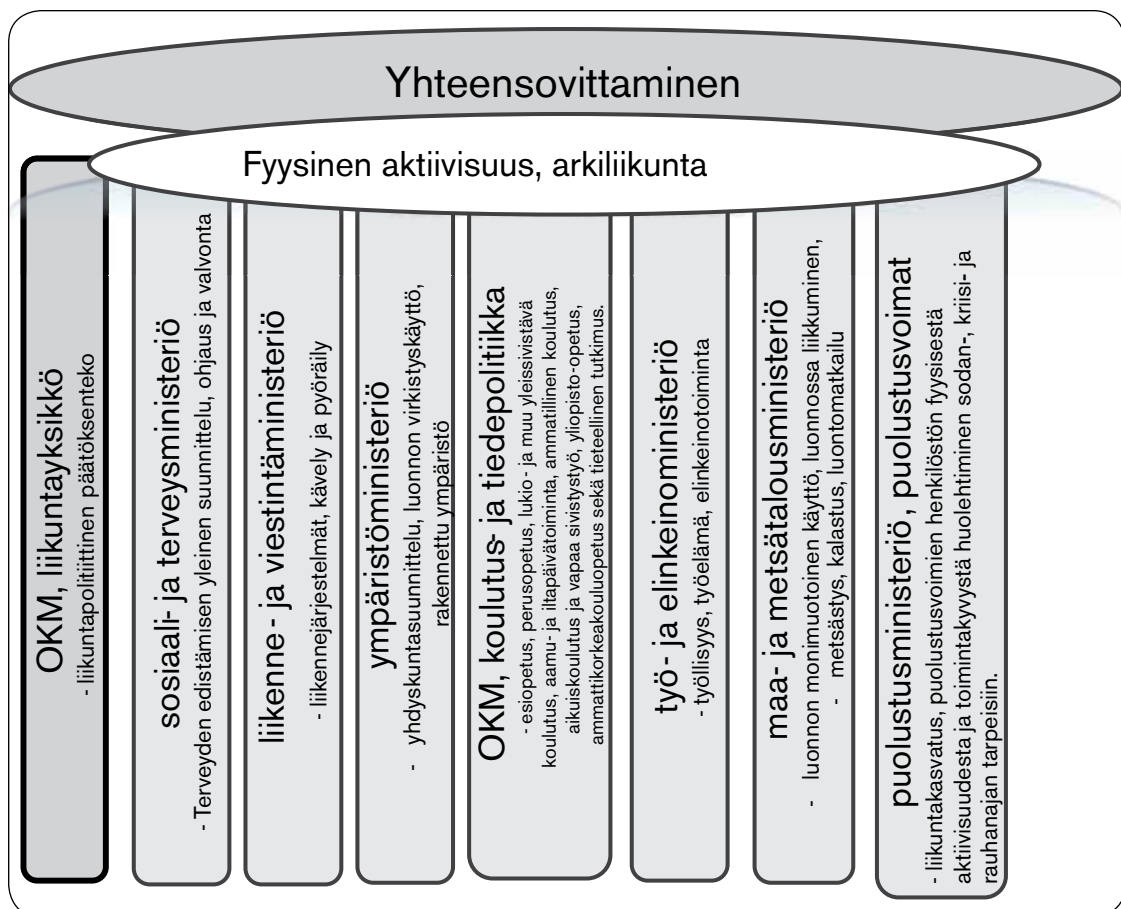

Ismo Myllyaho


Minna Paajanen

2 Liikuntapoliittinen päätöksenteko

Liikunnan edistämisen viitekehys hallinnossa on laaja. Avarasti katsoen se kattaa lähes koko julkisen sektorin, valtionhallinnon, valtion aluehallinnon ja kuntien erilaisia päätöksentekoprosesseja sekä toimenpiteitä. Myös monet muut yhteisöt, kuten liikunta-alan järjestöt, toimivat liikuntakulttuurin kentällä edistäen liikuntaa.

Liikuntalain (1054/1998) tarkoituksena on edistää liikuntaa. Nykyisen liikuntalain perustelujen mukaisesti liikunnalla tarkoitetaan ensisijaisesti harrastuksenomaista fyysistä räsästä aiheuttavaa toimintaa, minkä edistäminen on liikuntapoliittisten toimenpiteiden keskiössä. Merkittävä osa erityisesti arkiliikuntaa koskevista päätöksistä tehdään opetus- ja kulttuuriministeriön liikuntatoimialan ulkopuolella, minkä vuoksi horisontaalinen hallinnon- ja toimialojen välinen yhteistyö on olennaista (kuvio 1). Liikuntalain mukaan opetus- ja kulttuuriministeriöllä on myös liikunnan edistämiseen liittyvien toimenpiteiden yhteensovittamisvastuu valtionhallinnossa.



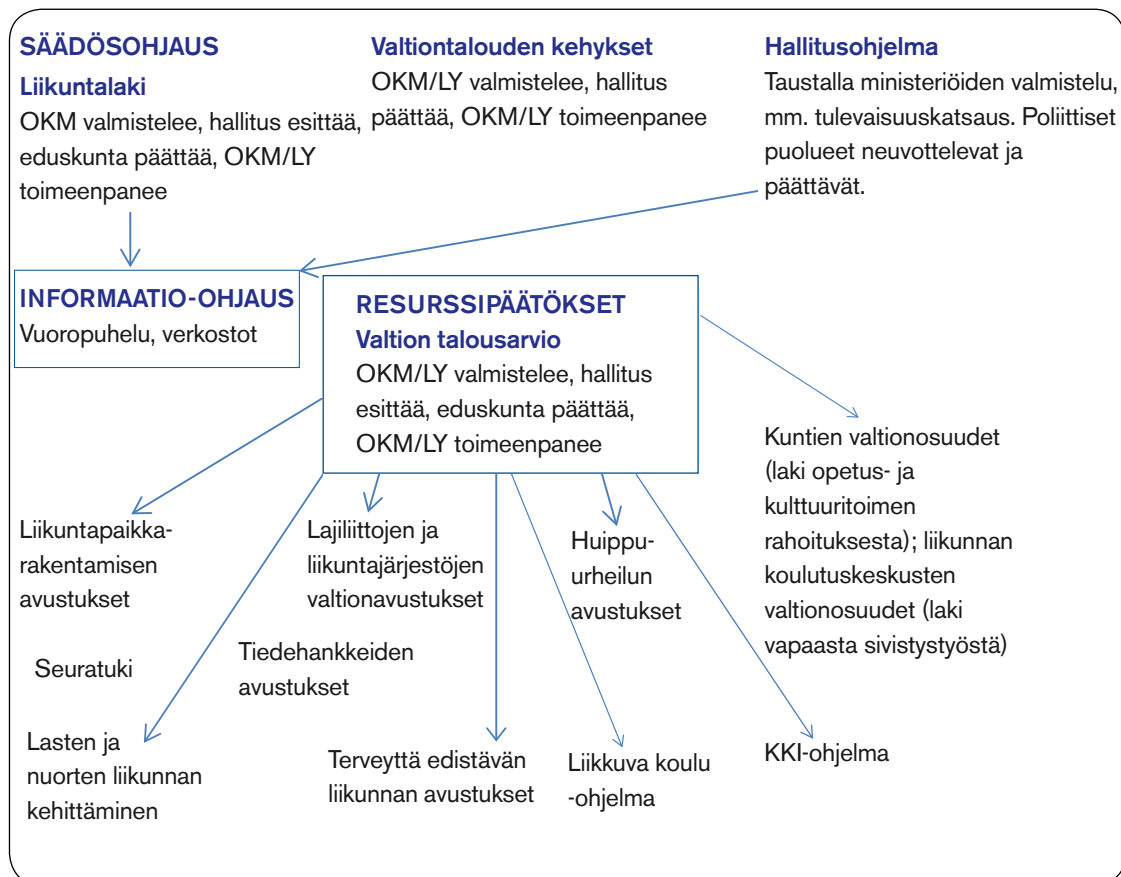
Kuvio 1: Liikunnan ja fyysisen aktiivisuuden edistäminen valtionhallinnossa

Työryhmän toimeksiannon rajaus: Työryhmä tiedostaa, että merkittäviä liikuntaan ja liikunnan edistämiseen liittyviä päätöksiä tehdään valtionhallinnon lisäksi myös mm. kunnissa ja liikunta-alan järjestöissä. Tässä työryhmämuistiossa liikuntapoliittisella päätöksenteolla tarkoitetaan etenkin valtionhallinnossa tehtävää liikuntapoliittisten linjausten ja toimenpiteiden valmistelua, päätöksiä ja toimeenpanoa. Valtionhallinnon liikuntapoliittisia päätöksiä tehdään eduskunnassa, valtioneuvostossa, opetus- ja kulttuuriministeriössä sekä valtion aluehallinnossa.

Eduskunnan tehtävänä on säätää lait ja päättää valtion talousarviosta. Lakiehdotukset ja talousarvio valmistellaan valtioneuvostossa, josta ne tulevat eduskunnan käsiteltäväksi hallituksen esityksinä. Hallituspuolueet hyväksyvät toimintasuunnitelmakseen hallitusohjelman, jossa sovitaan hallituksen tärkeimmistä tehtäväalueista. Hallitusohjelma ohjaa liikuntapoliitikkaa ja päätösten valmistelua hallituskauden ajan.

Valtioneuvoston ohjesäännön mukaan kukin ministeriö vastaa toimialallaan valtioneuvostolle kuuluvien asioiden valmistelusta ja hallinnon toiminnasta. Opetus- ja kulttuuriministeriön toimialasta säädetään valtioneuvoston asetuksessa (30.4.2010/310). Ministeriön työjärjestyksessä (30.4.2010/329) liikuntapoliitikkaan liittyvät asiat on vastuutettu sen liikuntayksikölle.

Liikuntapoliittisella päätöksenteolla tarkoitetaan tässä yhteydessä liikuntaa edistävien toimenpiteiden, kuten säädösten ja resurssikohdennusten valmistelua ja toimeenpanoa sekä liikuntapoliittisen ohjauksen toteuttamista. Ministeriöllä on käytössään kolme keskeistä ohjauksen muotoa: säädös-, resurssi- ja informaatio-ohjaus (kuvio 2). Nämä ohjauksen muodot eivät esiinny yksin ja erikseen, vaan valtionohjausta toteutetaan yleisimmin kahden tai useamman ohjausmuodon yhdistelminä.



Kuvio 2. Yhteenveto liikuntapoliittisesta päätöksenteosta valtionhallinnossa

Säädösohjauksen keskeisin ja pysyvin muoto liikuntapolitiikassa on liikuntalaki, joka on puitelaki. Liikuntalain mukaan ”Ministeriö, jonka toimialaan kuuluu liikuntatoimi, jäljempänä ministeriö, vastaa liikuntatoimen yleisestä johdosta, kehittämisestä ja yhteensovittamisesta liikunnan yhteistyössä valtionhallinnossa.” Lisäksi laissa säädetään kuntien ja järjestöjen vastuut liikunnan edistämistyössä. Liikunta-asetuksessa (1055/1998) säädetään mm. liikuntajärjestöjen avustuksista ja valtionapukelpoisuudesta, liikunnan alueellisesta edistämisestä sekä valtion liikuntaneuvostosta.

Liikuntalain lisäksi toimialan keskeisiä ohjaavia dokumentteja ovat valtiontalouden kehukset, josta valtioneuvosto päättää neljäksi vuodeksi kerrallaan sekä valtion talousarvio. Talousarviokäsittelyssä eduskunta päättää, mihin liikuntatoimen talousarvion määrärahat varainhoitovuosittain kohdennetaan. Liikuntatoimen osalta valtion talousarvio valmistellaan liikuntayksikössä ja ministeriön ehdotuksena se etenee valtiovarainministeriön kautta hallituksen käsittelyyn ja edelleen hallituksen esityksenä eduskunnalle.

Opetus- ja kulttuuriministeriössä tehdään talousarvion puitteissa päätöksiä liikunnan edistämiseksi ja koko väestön liikuntaedellytysten luomiseksi. Tämä tarkoittaa mm. valtionosuuksien osoittamista kunnille (laki opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta 1705/2009) ja liikunnan koulutuskeskuksille (laki vapaasta sivistystyöstä 632/1998). Suurin osa ministeriön myöntämästä rahoituksesta on harkinnanvaraisia avustuksia, kuten järjestöavustukset ja muiden yhteisöjen avustukset sekä erilaisten liikuntaa edistävien hankkeiden ja projektien avustukset. Harkinnanvaraisten valtionavustusten myöntämiseen sovelletaan valtionavustuslakia (688/2001), joka on yleislaki. Eri avustusten myöntämistä ohjataan kutakin avustuskokonaisuutta varten laaditulla ja ministeriön julkistamalla hakuohjeella.

Informaatio-ohjausta toteutetaan laatimalla erilaisia strategioita, ohjeistuksia, suosituksia ja kehittämislinjauksia, jakamalla hyviä käytäntöjä sekä tarjoamalla neuvontaa eri liikuntapolitiikan osa-alueilla. Informaatio-ohjaus liittyy olennaisesti säädösohjaukseen ja resurssiohjaukseen. Informaatio-ohjaus on keskeinen ohjausmuoto esimerkiksi kuntiin, sillä valtion liikuntatoimen budjetista osoitettava valtionosuus muodostaa kuntien liikuntatoimen käyttömenoista keskimäärin vain kolme prosenttia. Myös yksittäisiin avustuspäätöksiin saattaa liittyä informaatio-ohjauksen elementtejä, kuten avustuspäätöksen ehtoihin kirjattuja vaatimuksia.

Säädös-, resurssi- ja informaatio-ohjaukset kytkeytyvät tiiviisti liikuntapoliittiseen päätöksentekoon, jonka eri vaiheita ovat ennakointi ja suunnittelu, virkamiesvalmistelu, päätösvaihtoehtojen punninta, lopullinen päättäminen, toimeenpanon ohjaaminen sekä vaikutusten seuranta ja arviointi. Ministeriö käyttää päätösten valmistelussa liikuntalain mukaista asiantuntijaelintään, valtion liikuntaneuvostoa. Muita tärkeitä kumppaneita päätösten valmistelussa ovat liikunnan edistämisen horisontaalisuuden vuoksi muut ministeriöt, sekä myös aluehallinto, kuntien liikuntatoimet, liikunta-alan järjestöt sekä tutkimus- ja tiedonvälitysyhteisöt.

Valtionhallinnossa toteutettavien liikuntapoliittisten linjausten ja toimenpiteiden valmistelu, päätökset ja toimeenpano edellyttävät laaja-alaista tietopohjaa ja valmiutta poikkihallinnolliseen ajattelu- ja toimintatapaan. Alla on esimerkein kuvattu eri tiedontuottamis- ja tiedonvälitysmuotojen tarpeellisuutta ohjauspolitiikan näkökulmasta.

Lainsäädäntö- ja säädösohjaushankkeet:

- Yleinen, liikuntakulttuurin kehitystä tai liikunnan yhteiskunnallista perustelua koskeva tieto
- Perusindikaattoritieto liikuntakulttuurista, esim. liikuntaseuroissa liikkuvien määrä
- Historia- ja kehitystieto liikuntakulttuurin eri ilmiöistä
- Tulevaisuuden ennakkointitieto ja tieto yhteiskunnallisista muutostekijöistä
- Seuranta- ja arviointitieto toimenpiteiden vaikutuksista

Uusien toimenpiteiden suunnittelu:

- Väestötason käyttäytymis- ja elämäntapatieto
- Aikaisempien vastaavien tai asiaa sivuavien toimenpiteiden toimivuus ja vaikutukset jne.

Olemassa olevien toimenpiteiden toimivuus ja uudelleensuuntaaminen:

- Tilastointi myönnetystä avustuksesta
- Tutkimus- ja arviointitieto toteutettujen toimenpiteiden vaikutuksista ja tavoitavuudesta,
- Tutkimustieto kohderyhmän liikuntakäyttäytymisestä ja siinä tapahtuneista muutoksista

Yleinen informaatio-ohjaus ja liikuntapolitiikka:

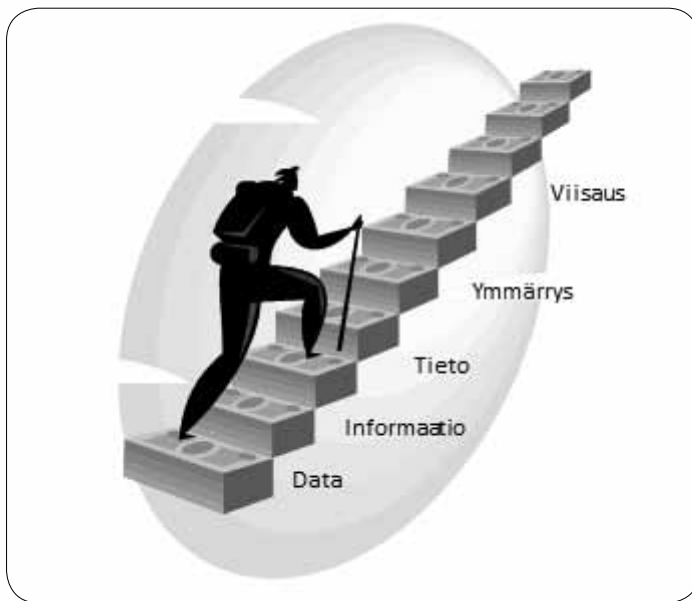
- Nykytilan kuvaus eri ilmiöistä, keskeisistä muutostrendeistä, liikunnan yhteyksistä yhteiskunnallisiin ilmiöihin jne., joilla on vaikutus liikuntapolitiikan valintoihin

3 Tiedolla johtaminen

Tiedolla johtamisen kehittämisessä olennainen kysymys on, mitä tiedolla tarkoitetaan. Tieto voidaan määritellä Platonin mukaan vetämällä raja tiedon ja luulon välillä: aitoa tietoa ovat hyvin perustellut todet uskomukset. Tiedon perustelemisen tulisi voida vedota julkisiin perusteisiin, jotka ovat kenen tahansa asiaan perehtyvän yhteisön jäsenen hyväksyttävissä, eikä perustua vain väitteenesittäjän tai vastaanottajan yksityiseen intuition, subjektiivisiin uskomuksiin, toiveisiin tai mieltymyksiin. (Suurla 2001.) Tieteellinen tieto on perusteltua, tiedeyhteisössä tuotettua ja koeteltua. Tutkimustuloksista tulee tiedettä, kun ne ovat läpikäyneet tutkijayhteisön kritiikin ja osoittautuneet kestäviksi. Tieteelliselle ajattelulle on tunnusomaista myös se, että käytetään julkilausuttuja ja toistettavissa olevia menetelmiä. (Uusitalo 1991.)

Tieto-käsitettä on avattu mm. tiedon hierarkia -mallin (kuvio 3) pohjalta.

- Data on siis eräänlaista informaation ja tiedon ainesta tai raaka-ainetta, kuten koodeja, merkkejä ja signaaleja, joihin ei välttämättä liity mitään merkitystä.
- Informaatio on dataa, johon liittyy jokin merkitys tai tulkinta. Osa informaatiosta voidaan oppimisen ja omaksumisen kautta muuttaa tiedoksi.
- Tieto on ymmärrettävissä ja omaksuttavissa. Tiedon täytyy olla perusteltua. Informaatio muuttuu tiedoksi vasta sitten, kun ihminen on prosessoinut sen osaksi omaa tiedollista struktuuriaan. Jos tieto erotetaan kontekstistaan, se muuttuu informaatioksi. Tieto on aina ihmisen tai ihmisten oman prosessoinnin tulosta ja siten kontekstisidonnaista.
- Tieto (tietämys) muuttuu ymmärrykseksi kokemusten kautta. Tietoon liitetään erilaisia selityksiä siitä, miksi jokin asia on tietyllä tavalla, ja miten se kytkeytyy muihin asioihin.
- Viisaudella tarkoitetaan metaymmärrystä, jonka avulla ihminen luo tietojensa, kokemustensa ja ymmärryksensä pohjalta uutta tietoa. Viisauteen liitetään myös näkemyksiä hyvästä elämästä ja tiedon käytöstä päämäärien edistämiseen. (Suurla 2001.)



Kuvio 3. Tiedon hierarkia (Suurla 2001)

3.1 Valtioneuvostotason linjaukset tiedolla johtamiseen

Tutkimustiedon käyttö päätöksenteossa ja politiikkatoimien suunnittelussa on ajankohtainen kehittämiskohde sekä Suomessa että kansainvälisesti. Keskustelua käydään erityisesti Evidence informed policy making -nimikkeen alla. Julkisen rahoituksen käytön perustelu, reagointi havaittuihin ongelmiin ja toimenpiteiden vaikuttavuuden parantaminen edellyttävät tieteelliset vaatimukset täyttävän tiedon keräämistä päätöksenteon valmistelua, osuvaa tavoitteenasettelua ja toiminnan seurantaan varten.

Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelmaan (2011) on kirjattu tavoite lisätä julkisen sektorin tuottavuutta hyödyntämällä nykyistä tehokkaammin tiedolla johtamista, yhteensopivia tietojärjestelmiä ja kokoamalla julkishallinnon tietohallintoa ja hankintojen rahoitusta yhteen.

Osaamisen vahvistamista ja tutkimus- ja muun tiedon käytön tehostamista päätöksentekoprosesseissa on käsitelty valtioneuvostotasoisissa työryhmissä ja strategioissa.

Politiikkatoimien vaikuttavuusarvioinnin kehittäminen -hankkeen (ns. POVI-hanke 2011) yhteydessä visiossa linjattiin tavoitteeksi, että poliittinen päätöksenteko ja valmistelu valtioneuvostossa perustuvat laaja-alaiseen tietoon. Aiemmasta politiikasta saadut kokemukset ja vaikuttavuustieto tulisi nykyistä paremmin saattaa poliittisen päätöksenteon tueksi. Hanke osoitti kehittämistarpeita niin prosesseja, toimijoita, osaamisen kehittämistä kuin työvälineitäkin koskien. Arviointitiedon tuottajien ja tiedon käyttäjien keskuudessa keskeiseksi on noussut tarve lisätä tutkimuslaitosten, ministeriöiden, virkamiesten ja poliittisten päättäjien vuorovaikutusta. Kyse on myös politiikkatoimien valmistelukulttuurin kehittämisestä entistä keskustelempaan suuntaan.

Tietotuotannon näkökulmasta POVI-hankkeessa havaittiin mm. seuraavat haasteet:

- tietoa tuotetaan epärelevanteista asioista
- tieto on laaja-alaista ja pirstaleista, ei kohdistu konkreettiseen valmisteluun
- tiedot ovat epävarmoja
- tietoa ei haluta antaa

- tieto on kapea-alaista ja sirpaloitunutta
- tulokset on esitetty tavalla, joka ei tue tiedon käyttöä päätöksenteossa
- tulokset eivät ajoitu oikein suhteessa valmistelun tarpeisiin
- jälkiarviointi ei pysy maailman muutosten tahdissa
- resurssien puute

Lähtökohtia tiedolla johtamisen kehittämiseen on luotu useassa valtioneuvoston kanslian työryhmissä. ”Hallitusohjelman tehokkaan toimeenpanon menettelyjen kehittäminen” (ns. KOKKA 2011) -hankkeessa laadittiin suositukset hallitustyöskentelyn strategisuuden ja ketteryyden edistämiseksi ja päätöksenteon tietopohjan vahvistamiseksi. Lähtökohtana oli, että merkittävien politiikkatoimien taustalle varmistetaan pätevä ja riittävä tietopohja ja päätösten vaikutuksia arvioidaan myös jälkikäteen. Tavoitteeksi esitettiin, että isoja politiikkatoimia valmisteltaessa niiden vaikutuksista tuotetaan päättäjille paras mahdollinen etukäteisarviointitieto. Lisäksi esitettiin, että tutkimuksen ja arvioinnin voimavaroja tulisi ohjata tehokkaasti hallituksen ensisijaisiin strategisiin kohteisiin.

Parhaillaan käynnissä olevan Keskushallinnon uudistushankkeen (KEHU) tavoitteena on saada valtioneuvostossa tehtävä politiikka-, lainsäädäntö- ja resurssiohjaus yhtenäiseksi sekä tukea nykyistä paremmin hallituksen strategisen näkemyksen toimeenpanoa ja vaikuttavuutta julkisessa hallinnossa ja yhteiskunnassa. Hankkeen tavoitteena on myös lisätä henkilöstön ja taloudellisten resurssien liikkuvuutta sekä edistää yhtenäisen toimintakulttuurin syntymistä valtionhallinnossa. Hankkeessa tarkastellaan mm. seuraavia osa-alueita: politiikkaohjaus, lainsäädäntöohjaus ja yhteiset toimintatavat. Tulosohjauksen uudistamisen keskeisiksi tavoitteiksi on määritelty, että ohjaus on jatkossa nykyistä strategisempaa, kevyempää, poikkihallinnollisempaa ja yhtenäisempää.

Valtiovarainministeriö ja valtioneuvoston kanslia ovat yhdessä Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitran kanssa asettaneet Governments for the Future -hankkeen. Hankkeessa ovat Suomen lisäksi mukana Ison-Britannian, Itävallan, Ruotsin ja Skotlannin hallinnot. Hankkeen toimikausi on 1.2.2012–31.1.2014 ja sen keskeisenä tavoitteena on jakaa kokemuksia keskushallintojen valmiuksista kohdata nykyiset ja tulevat yhteiskunnalliset haasteet ja kartoittaa näihin liittyvät hallinnoille yhteiset keskushallinnon keskeisimmät konkreettiset ongelmat ja kehittämishaasteet. Suomen kannalta keskeisiä haasteita ovat poliittisen ja taloudellisten ohjausprosessien tiiviimpi yhteen kytkeminen sekä tiedon ja ennakkoinnin vahvempi systemaattinen hyödyntäminen päätöksenteon valmistelussa.

Valtiovarainministeriön organisoimana on käynnistymässä Avoimen tiedon ohjelma, jolla vauhditetaan julkisen hallinnon tiedon avaamista ja käytön lisäämistä: puretaan tiedon käytön esteitä ja luodaan kannustimia ja edellytyksiä tiedon avaamiselle sekä sisältöjen ja palvelujen kehittämiseksi. Osana ohjelmaa toteutetaan julkishallinnon tietovarantojen löytämistä ja hyödyntämistä helpottava uusi tietoportaalit ja avoimeen dataan perustuvien palvelujen kehittämisympäristö.

Eri työryhmien ja strategioiden esitykset ovat johtaneet siihen, että ministeriöille on suunnattu odotuksia tiedolla johtamisen kehittämisen suhteen. Esimerkiksi opetus- ja kulttuuriministeriöön on perustettu ennakkointi- ja analyysiryhmä. Edellä esitetty linjaukset ohjaavat myös valtion liikuntahallinnon kehittämistä. Ne on otettu huomioon liikuntatiedon saavutettavuutta kehittävän työryhmän työssä.

3.2 Tiedolla johtaminen ja tietopohjan vahvistaminen liikuntapoliittisessa päätöksenteossa

Vuonna 2006 julkistettiin työryhmämuistio Strategisen tiedolla johtamisen kehittäminen liikunnan valtionhallinnossa (OPM:n työryhmämuistioita ja selvityksiä 2006:20). Tiedolla johtamisen edistämiseksi työryhmä esitti mm.:

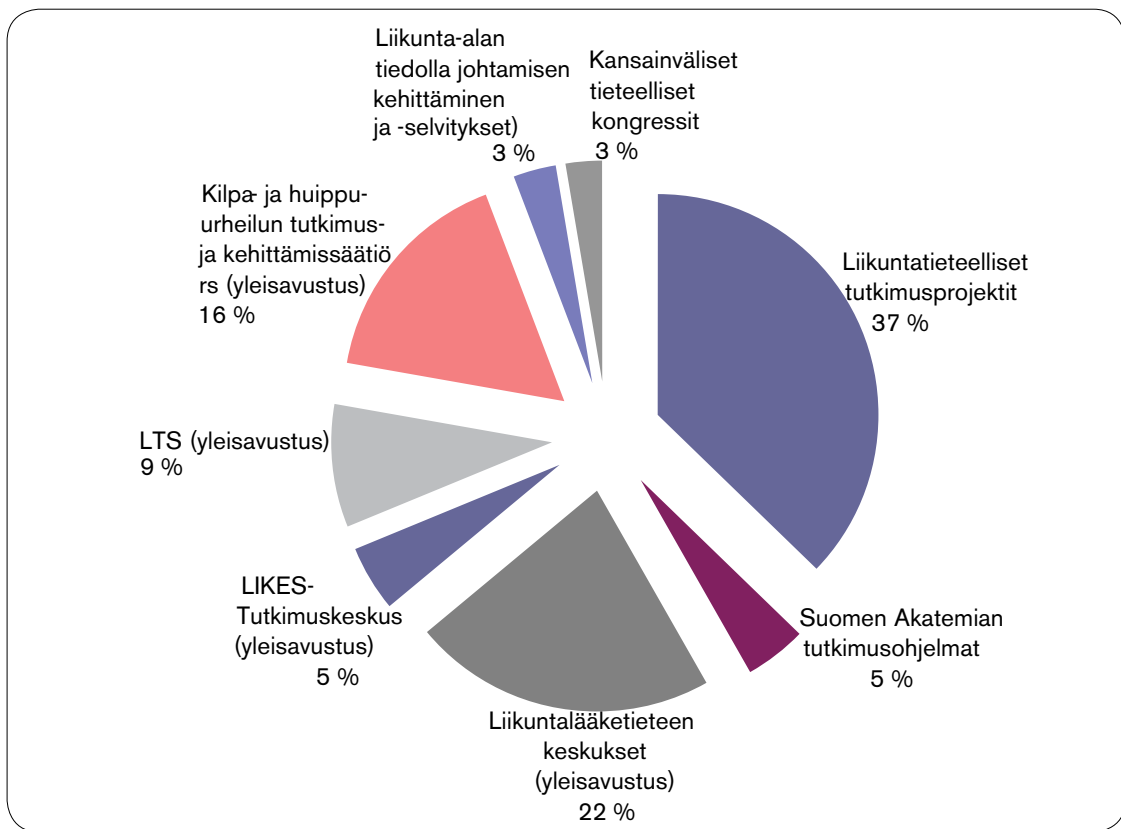
- yhteistyön tiivistämistä valtionhallinnon ja liikuntahallinnon alalla toimivien valtionhallinnon ulkopuolisten toimijoiden välillä
- tietotarpeiden systemaattista määrittelyä
- tiedotuksen lisäämistä esimerkiksi sähköpostilistojen ja muiden tiedonvälitysjärjestelmien avulla sekä
- liikunnan alan päätöksentekoon vaikuttava tietovarannon kokoamista nk. yhden napin alle.

Strategisen tiedolla johtamisen työryhmän toimenpide-esitykset eivät ole täysimääräisesti toteutuneet. Työryhmämuistion hengessä opetus- ja kulttuuriministeriö on kuitenkin lisännyt toimenpiteitä ja resursointia tiedolla johtamisen vahvistamiseksi seuraavasti:

- Vahvistettu liikunnan tietopohjan resursointia osana valtion liikuntabudjettia.
- Tiivistetty yhteistyötä valtionhallinnon ulkopuolisten tiedon tuottaja- ja välittäjätahojen kanssa.
- Hankittu meta-analyysyjä päätöksenteon tueksi liikuntapoliittisesti merkittävistä teemoista.
- Huomioitu liikuntatieteellisten valtionavustusten jaossa erityisesti liikuntapoliittiset tarpeet.
- Käynnistetty tavoiteohjauskäytännöt liikuntatieteellisten ja tiedonvälitysyhteisöjen kanssa.
- Käynnistetty liikuntapoliittista päätöksentekoa palvelevien selvitys- ja tutkimushankkeiden rahoittaminen. Määräraha on kohdistettu liikuntayksikön itse tunnistamiin aiheisiin tai kysymyksiin, joiden selvittäminen lisää päätöksenteon laatua ja vaikuttavuutta.
- Asetettu (OKM) liikuntatiedon saavutettavuutta edistävä työryhmä 2/2012.
- Hyödynnetty päätelmiä, jotka valtion liikuntaneuvosto tuotti arvioidessaan vuosina 2003–2009 tehtyjen liikuntapoliittisten toimenpiteiden vaikutuksia.

3.3 Liikuntatieteen tukeminen

Opetus- ja kulttuuriministeriö myöntää avustuksia liikuntatieteellisille tutkimusprojekteille, liikuntatieteellisille tutkimusyhteisöille, Suomen Akatemian tutkimushankkeisiin, kansainvälisten tieteellisten kongressien järjestämiseen, liikuntapaikkarakentamisen tutkimukseen, tutkimus- ja kehittämistoimintaan sekä tiede- ja tiedonvälitysyhteisöjen muihin hankkeisiin yhteensä noin 7 miljoonaa euroa vuosittain (kuvio 4).



Kuvio 4. Opetus- ja kulttuuriministeriön jakamat valtionavustukset liikuntatieteelliseen toimintaan 2012

Opetus- ja kulttuuriministeriön asiantuntijaelimenä liikuntatieteellisissä asioissa toimii valtion liikuntaneuvoston liikuntatieteen jaosto. Se antaa ministeriölle lausunnon liikuntatieteelliseen tutkimukseen ja tiedonvälitykseen sekä liikuntalääketieteelliseen toimintaan myönnettävistä avustuksista. Liikuntatieteellisiä valtionavustuksia ja määrärahoja jaettaessa opetus- ja kulttuuriministeriö noudattaa soveltuvin osin Suomen Akatemian valmisteluperiaatteita ja -käytäntöjä.

Opetus- ja kulttuuriministeriön järjestelmällinen tukipolitiikka liikuntatieteelle käynnistyi 1960-luvulla ja sen merkitys tieteenalan kehittämisessä on ollut suuri. Ministeriö myöntää avustuksia liikuntatieteellisiin tutkimusprojekteihin, jotka on arvioitu tieteellisesti korkeatasoiseksi, ovat luonteeltaan soveltavia ja jotka tarjoavat päätöksenteon tueksi relevanttia ja yhteiskunnallisesti vaikuttavaa tietoa. Lisäksi ministeriö tukee liikuntalääketieteellisten ja liikuntatieteellisten yhteisöjen sekä Kilpa- ja huippu-urheilun kehittämissäätiön yleishyödyllistä toimintaa. Yleisavustuksella tuetaan yhteisöjen edellytyksiä liikuntalääketieteellisen ja liikuntatieteellisen tutkimuksen tuottamiseen. Merkittävä osa rahoituksesta kohdistuu liikuntalääketieteen yhteisöille, jotka toteuttavat liikuntatieteellistä tutkimustyötä, koulutustoimintaa ja tiedonvälitystä sekä tarjoavat liikuntalääketieteen erikoislääkärikoulutusta.

Opetus- ja kulttuuriministeriö tukee liikuntatieteen avustuksista myös Liikuntatieteellinen Seura LTS ry:n toimintaa. LTS:n toiminnan avustaminen perustuu pääasiassa liikuntatieteellisen tiedonvälityksen ja tiedeviestinnän toteuttamiseen.

Kaikkien yhteisöjen osalta käynnissä on tavoiteohjausmenettelyn kehittäminen. Tavoitteena on, että keskusteluissa sovitaan nykyistä vahvemmin tavoitteet toimintavuodelle yhteisön oman profiilin näkökulmasta, ja näiden tavoitteiden toteutumista seurataan

yhdessä sovittavien mittareiden avulla. Uusi käytäntö otettiin käyttöön vuoden 2013 alusta.

Opetus- ja kulttuuriministeriön rahoitusmuodot ovat vain osa liikuntatieteellisen tutkimuksen kokonaisuutta. Suomessa tehdään paljon liikuntaan liittyvää tutkimusta, joka ei tilastoidu varsinaisesti liikuntatutkimukseksi (mm. työhyvinvointi, fysiologia, kansanterveystutkimus, kuntoutus, biolääketiede ja elintavat). Myös väestön liikunta-aktiivisuuden määrää, hyvinvoinnin tilaa, vapaa-ajan käyttäytymistä ja fyysistä kuntoa seurataan osana laajempia väestötutkimuksia. Keskeisiä toimijoita näissä ovat UKK-instituutti, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, Tilastokeskus, yliopistot ja Työterveyslaitos.

4 Liikunnan tiedolla johtamisen haasteet

4.1 Päätöksenteossa jäsentymätön tiedon käytön ja jakamisen kulttuuri

Työryhmän tuli selvittää, minkälainen prosessi tiedon kulkeutuminen päätöksentekoon on, miten tieto muokkautuu prosessin aikana, onko tiedon kulussa sen tuottajilta päätöksentekijöille joitain esteitä sekä mikä on tiedon merkitys päätöksenteossa.

Toistaiseksi Suomessa ei ole selvitetty, minkälainen rooli tutkimustiedolla on liikunnan päätöksenteossa (Valtonen & Ojajärvi, Pyykkönen, 2013). Tutkimuksen tuottama tieto on vain yksi osa poliittista päätöksentekoa. Suurelta osin päätöksiin vaikuttavat vallitseva poliittinen tilanne, päätöksentekijöiden arvot, median ylläpitämä julkinen keskustelu sekä priorisointi rajallisten voimavarojen puitteissa. Poliitiikkatoimien vaikuttavuusarvioinnin kehittäminen -hankkeen yhteydessä (2011) havaittiin mm. seuraavat virkamiesvalmisteluun ja poliittiseen päätöksentekoon liittyvät haasteet:

Virkamiesvalmistelu:

- tietoa ei ole käytettävissä tai sitä ei löydetä
- ei ohjausjärjestelmää tai velvoitteita arviointitiedon hyödyntämiselle
- ei uskota että aiemmista päätöksistä voi oppia
- kokonaisvastuu systemaattisen arviointijärjestelmän kehittämisestä puuttuu
- seuranta koetaan lisätyöksi

Poliittisia haasteita:

- tiedon ja sen tarpeen kohtaaminen sisällöllisesti ja ajallisesti
- horisontaalisten ilmiöiden tietotarpeiden tunnistaminen ja laaja-alaisen tiedon käyttö on puutteellista sektorihallinnossa
- tiedon yksipuolisuus ja kapea-alaisuus
- tiedosta ei olla kiinnostuneita tai tiedon käsittelyyn ei ole aikaa
- tietoa ei haluta

Saavutettavuustyöryhmän havainnot osoittavat, että tiedon käyttöön ja hyödynnettävyyteen vaikuttavat esimerkiksi päätöksentekijän käytettävissä olevat ajalliset ja muut resurssit tiedon hankkimisessa sekä tiedon saatavuus ja ”jalostusaste”. Tietoa tuotetaan päätöksentekijän käsittelykyvyn näkökulmasta liikaa, väärällä aikataululla ja harvoin päätöksenteon kannalta riittävän kohdistetusti. Kunta-, alue- ja kansallisen tason toimijoiden työ on tasapainottelua työn kiireellisyyden, akuuttien tietotarpeiden ja hajanaisen tietotutannon kanssa. Päätöksentekijät kohtaavat ongelman, miten yhdistää nopeus ja pitkäjänteisyys sekä eri näkökulmien huomioonottaminen, mutta samalla tehdä päätöksiä nopealla aikataululla.

Eri toimijoilla on erilaiset kyvyt ja lähtökohdat hyödyntää olemassa olevaa tietoa ja tietovarantoja, ts. tiedon käyttö henkilöityy. Keskeinen – ja hyväksi havaittu – tapa saada tietoa päätöksenteon tueksi on käyttää hyväksi monenlaisia verkostoja.

Tieto on aina ihmisen tai ihmisten oman prosessoinnin tulosta ja siten kontekstisidonnaista. Tieto muuttuu ymmärrykseksi kokemusten kautta. Kaiken tiedon pohjalla on hiljainen tieto, jossa tieto sekoittuu yksilön kokemuksiin. Viisaudella tarkoitetaan metaymmärrystä, jonka avulla ihminen luo tietojensa, kokemustensa ja ymmärryksensä pohjalta uutta tietoa. (Suurla 2001.)

Julkinen sektori, kuten muutkin yhteiskunnan toimialat ovat viimeisten vuosien aikana kokeneet tai kokemassa sukupolvenvaihdoksen. Tässä yhteydessä olennaista on kokemusperäisen, hiljaisen tiedon, tunnistaminen ja kirjaaminen osaksi päätöksenteon prosessia. Hiljaisen tiedon ymmärtäminen, oppiminen ja tietoinen käsittely onnistuvat useimmiten nimenomaan käytännön vuorovaikutuksessa tai dialogissa. Tässä yhteydessä korostuu ensisijaisesti tahto saattaa yksilöllisesti rakentunut tieto-taito alttiiksi avoimelle vuorovaikutukselle. Tämä edellyttää yksilöiltä paitsi hyvää yhteistyötä myös uudenlaista ajattelutapaa ja kykyä kääntää hiljaista tietoa muille ymmärrettävään muotoon. Hiljaisen tiedon käsite viittaa silloin myös sellaisiin taitoihin, joita ei voida oppia vain koulutuksessa. Organisaatiossa on pystyttävä luomaan sellainen kulttuuri, joka tukee, vahvistaa ja innostaa yksilöitä kehittämään itseään monipuolisesti. Omasta kompetenssistaan huolehtiminen edellyttää sekä tietojen että taitojen jatkuvaa päivittämistä ja uusien valmiuksien kehittämistä, mutta siihen kuuluu myös vuorovaikutuksen, verkostoitumisen ja arvojen kehittäminen. (Suurla 2001.)

Valtonen & Ojajarvi (2013) toteavat, että hiljainen tieto jää herkästi näkymättömiin ja muuttuu vallankäytön välineeksi – vuorovaikutuksen ja jakamisen sijaan tietoa pantataan ja suojellaan. Kokemustietoa ei monesti arvosteta, vaikka sillä on merkitys asioiden tulkinnaassa ja asiayhteyteen sijoittamisessa. Jos hiljainen tieto ei muunnu yksilön ominaisuudesta organisaation käyttövoimaksi, joutuvat sukupolvet toisensa jälkeen kamppailemaan samojen, ratkaisemattomien kysymysten äärellä.

Tiedon saavutettavuutta edistävän työryhmän havaintoja tukevat Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) käynnissä olevan Tutkimustiedon käyttö liikunnan politiikkatoimissa (REsearch into POLicy to enhance Physical Activity REPOPA) -hankkeen tähänastiset havainnot. REPOPA:n tavoitteena on selvittää tutkimustiedon ja muun tiedon käyttöä terveyttä edistävän liikunnan politiikkatoimien asiakirjoissa hallinnon eri tasoilla kuudessa Euroopan unionin jäsenmaassa ja Kanadassa. Tutkimuksessa analysoitiin viittä suomalaista liikunta-alan politiikkatoimien asiakirjaa 2000-luvulta ja 19 politiikkatoimien asiakirjaa muualta Euroopasta.

Tulokset osoittavat, että päätökset kaikilla hallinnon tasoilla syntyvät monopolisissa prosesseissa, joissa sekoittuvat erilainen tieto, strategiset asiakirjat, voimavarat, monet

erilliset toisiaan seuraavat päätösketjut ja päätösten käsittely julkisuudessa. Haastattelujen perusteella tutkimustiedon käyttö koettiin tarpeelliseksi politiikkatoimien uskottavuuden kannalta, mutta politiikkatoimien päätökset lähtivät liikkeelle alun perin kuitenkin poliittisesta tahtotilasta, johon oli sekoittunut tutkimustiedon lisäksi hallinnon ja järjestöelämän kokemustietoa, liikuntakulttuurin kokemustietoa yleensä sekä olemassa olevien hyvien käytäntöjen hyödyntämistä. (Hämäläinen 2013 tulossa.)

Tutkimus osoittaa, että liikunnan politiikkatoimien asiakirjoissa tutkimustieto oli taustalla läsnä, mutta tutkimusten systemaattista erittelyä ei juuri esiintynyt politiikkatoimien kehittämisprosessien nykyisestä luonteesta johtuen. Terveyttä edistäviä liikunnan politiikkatoimia valmistellaan yleensä työryhmissä, joihin asiantuntijat osallistuvat. Mukana olevien asiantuntijoiden tieto suodattuu kokemuksiin ja ajatuksiin useaan kertaan niin, ettei siitä pysty useinkaan erittelemään tutkimuksen alkuperää. (Hämäläinen 2013 tulossa.)

Tulosten perusteella tietolähteinä käytetään tutkimusperusteista tietoa, kokemusperäistä tietoa, tiedotusvälineiden tietoa, politiikkatoimeen liittyvää tietoa ja poliittista tietoa. Tutkimustietona käytettiin mm. selvityksiä, tilaustutkimuksia, tilastotietoja ja väestöpohjaista tutkimustietoa. Kokemustietoa politiikkatoimen suunnitteluun saatiin verkostoista, kokouksista ja tapaamisista, hyvistä käytännöistä ja toimivista esimerkeistä, hankkeista sekä oppimista onnistumisista ja epäonnistumisista. Erityisesti internetin vaikutus politiikkatoimien suunnittelussa ja tietovarantona oli merkittävä, samoin kuin median nostamat trendit sekä erilaiset uutiskirjeet ja julkaisut, erityisesti kunta- ja aluetason päättäjille. Yleisimmin tutkimustietoa liikuntapolitiikassa käytetään eri toimenpiteiden perusteluissa, mutta ei niinkään suunnittelussa ja jälkiarvioinnissa. (Hämäläinen 2013 tulossa.)

4.2 Päätöksenteko tarvitsee täsmätietoa – akateeminen tutkimusraportointi ei riitä

Työryhmän tehtävänä oli kartoittaa nykytila liikuntapoliittisessa päätöksenteossa käytettävän tiedon tasosta ja laadusta. Liikuntapoliittisen päätöksenteon näkökulmasta tietotuotannon kokonaiskuva on osittain ristiriitainen: tiedonkeruita, tutkimuksia ja arviointeja toteutetaan paljon, mutta samalla tietopohja liikuntapoliittisen päätöksenteon näkökulmasta on heikko (Valtion liikuntaneuvoston arvioinnit 2010; OKM 2011:3).

Yksi syy tietotuotannon ja sen tarpeen kohtaamisongelmiin on se, että liikuntakulttuurin eri toimijoiden (päätöksentekijät valtio-, alue- kunta- ja järjestötaso) käsitys tiedosta poikkeaa voimakkaasti toisistaan, ts. mikä on tutkimusta ja mikä muuta tietoa. Tutkimus saattaa toiselle toimijalle olla jäsenistöjen mielipiteiden selvittämistä, kun taas toiselle toimijalle relevanttia ja uskottavaa tietoa ovat vain kansainvälisesti vertaisarvioidut tieteelliset tutkimusartikkelit. Työryhmän havaintojen mukaan akateemista tutkimusta tekevien tutkijoiden on vaikea hahmottaa nopealla aikataululla toteutettujen selvitysten uskottavuutta politiikkatoimien taustalla. Käytännön toimijoiden on puolestaan vaikea löytää sovellettavuusarvoa tutkijalähtöisestä tutkimuksesta. Olemassa olevan tiedon laatua voidaankin arvioida lähinnä suhteessa siihen tarkoitukseen, mihin se on tuotettu.

Tiedon hyödynnettävyys on sidoksissa tiedon tulkitsijan tietotarpeisiin. Päätöksentekoprosessin aikataulu ja päätettävien asioiden luonne määrittelevät sen, mikä on riittävän laadukasta ja käyttökelpoista tietoa missäkin tilanteessa. Olennaista laadun määrit-

telyssä ovat kriteerit (tieteelliset kriteerit, tiedon sovellettavuus, tiedon yhteiskunnallinen relevanssi), millä tietoa tarkastellaan. Tiedon tarpeet voivat vaihdella mielipidetason tiedosta tilastointiin, arviointitietoon, korkeatasoiseen tieteelliseen tutkimukseen ja soveltavaan tutkimukseen. Tiedon tuottamistavat eivät ole toisistaan irrallisia tai vastakkaisia. Työryhmä on tunnistanut liikuntapoliittisen päätöksenteon kannalta mm. seuraavia tiedon tuottamistapoja:

Tieteellinen tutkimus:

- Perus-, soveltava- ja sektoritutkimus eri tieteenaloilta, kuten liikunnan bio-, terveys-, käyttäytymis- ja yhteiskuntatieteistä
- Tieteellisin metodein tuotettu
- Tutkijalähtöisyys
- Toteutusaika usein vuosia
- Analyysit kompleksisia
- Käytännön johtopäätökset usein varovaisia

Väestön liikunta-aktiivisuuden monitorointi:

- Kyselytutkimukset liikuntakäyttämisen määrästä ja tavasta, esim. Aikuisväestön terveyskäyttämisen ja terveys -tutkimus, Alueellinen terveys- ja hyvinvointitutkimus, Kouluterveyskysely, WHO-Koululaistutkimus, Nuorten terveystapatutkimus, Tilastokeskuksen Vapaa-aikatutkimus jne.
- Objektiviset mittaukset väestön liikunta-aktiivisuuden määrästä ja fyysisestä kunnosta (esim. Terveys 2011 -tutkimus, Liikkuva koulu -mittaukset)
- Strategisista, liikuntapoliittisista tavoitteista johdetut tietotarpeet

Päätöksentekoa palvelevat tilaustutkimukset, selvitykset ja kartoitukset:

- Ad hoc -tarpeiden mukaan; usein nopea tarve; politiikkatoimien ja toimintaohjelmien näkökulma korostuu
- Yksityiskohtainen, esittelijän työtä suoraan tukeva tieto
- Tieteellisten menetelmien käyttö vaihtelee
- Nopea toteutusaikataulu: kuukausista viikkoihin
- Kuvaileva, arvioiva tai kehittävä ote
- Käytännön johtopäätökset konkreettisia

Toimenpiteiden arvioinnit:

- Fokusoidun hankkeen, ohjelman tai politiikkakokonaisuuden arvioinnit (esim. Liikkuva koulu -ohjelma)
- Valtion liikuntaneuvoston arviointi valtionhallinnon toimenpiteiden vaikutuksista liikunnan alueella
- Aluehallinnon arviointityö

Meta-analyysit, katsaukset:

- Tietyn aihealueen julkaistu tutkimustieto koottuna ja analysoituna (tiivistelmien)
- Asiantuntija-arvio tiedon katvealueista, luotettavuudesta, vahvuuksista ym.

Tilastotieto:

- Numeeriset aikasarjat
- Indikaattoritietous
- Barometrit

Asiantuntijatieto:

- Asiantuntijatieto, ml. hiljainen tieto
- Näkemyksellinen ja kokemuksellinen tieto
- Hallinnon sisäisesti tuottama tieto (linjaukset, kannanotot, kuvaukset; muistiot, toimintakentän tuottama tieto)

Ministeriön myöntämien liikuntatieteellisten valtionavustusten jako on pitkälti perustunut tieteen autonomiaa ja tutkijalähtöistä tutkimusta kunnioittavaan linjaan. Ministeriön rahoitusohjausta on voimistettu vuodesta 2009 alkaen, jolloin ministeriö linjasi lähtökohdakseen tukea tieteellisesti korkeatasoiseksi arvioitua soveltavaa liikunnan tutkimusta, joka tarjoaa päätöksenteon tueksi relevanttia ja yhteiskunnallisesti vaikuttavaa tietoa. Tutkimuksen painoalueiden pohjaksi otettiin liikuntapoliittiset tavoitteet. Linjauksen myötä ministeriö on lisännyt merkittävästi liikunnan yhteiskunta- ja käyttäytymistieteellisen tutkimuksen rahoitusta ja vastaavasti korostanut, että biolääketieteellisen perustutkimuksen rahoituksesta vastaa pääsääntöisesti Suomen Akatemia.

Linjauksesta huolimatta ministeriö on edelleen kohdannut ongelmia hankkeiden soveltuvuudesta päätöksenteon tueksi. Päätöksentekijöiden ja valmistelijoiden tietotarpeet ovat usein akuutteja. Päätökset edellyttävät eri ilmiöitä kuvailevaa ja selittävää tietoa. Akateeminen tutkimus, kuten opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittamat tieteelliset tutkimusprojektit ovat olleet pääosin kolmivuotisia, mikä päätöksenteon tietotarpeiden näkökulmasta on usein liian hidas aikasykli. Aikajänne tutkimussuunnitelman laadinnasta, rahoitushakemuksen käsittelystä aina aineistonkeruuseen ja tulosten raportointiin voi kestää vuosia. Tutkimusten aihealueet ovat myös olleet usein etäisiä politiikkatoimien näkökulmasta tarkasteltuna.

Tiedon saavutettavuustyöryhmän toimeksiantona ei ollut arvioida sisällöllisesti teema-alueita, joilta tietoa puuttuu. Sen sijaan työryhmä on havainnut yleisiä kehittämistarpeita koskien eri tiedontuottamistapoja. Tutkimustieto liikunnan edistämistoimenpiteiden vaikuttavuudesta ja tehokkuudesta on vähäistä. Liikuntakulttuurin keskeisiltä osa-alueilta puuttuu myös luotettavaa ja pitkäjänteistä trenditietoa, seurantatutkimusta ja tilastotietoa. Liikuntakulttuurin seuranta mm. väestön liikunta-aktiivisuuden, osallistumisen ja toimijakentän kuvaamisen suhteen perustuu tällä hetkellä hajanaiseen tietotuotantoon, eikä kaikilta osa-alueilta saada valtakunnan tason kuvausta. Myös liikuntakulttuurin tulevaisuuden ennakointi ja heikkojen signaalien tunnistaminen on ollut vähäistä.

4.3 Eri toimijoiden välinen vuoropuhelu ja tieteenalojen yhteistyö riittämätöntä

Tutkimustietoa on tuotettu paljon, mutta vähemmälle huomiolle ovat jääneet kysymykset siitä, mitä tuotetulla tiedolla tehdään, mihin tuloksilla on tai voisi olla vaikutusta ja miten tuotettu tieto suhteutuu jo aiemmin tiedettyyn nähden. Päätöksentekijöiden (politiikka ja hallinto), tiedon tuottajien ja välittäjien vuorovaikutus on riittämätöntä ja toimijat ”elävät omien toimintamaailmojensa vankeina”. Kyse on erilaisten tutkimus- ja hallintokulttuurien kohtaamattomuudesta ja yhteensovittamisen tarpeesta: toimivasta vuorovaikutuksesta tutkimuksen ja hallinnon asiantuntijoiden välillä.

Oleelliseksi on noussut liikuntatiedon soveltaminen. Soveltaminen puolestaan edellyttää verkostomaisen yhteistyön vahvistamista. Asiantuntijan on pystyttävä ylittämään sekä tieteenalojen että organisaatioiden rajoja. Päätöksentekoa tukevan tiedon entistä tarkemman etsimisen sijaan tarvitaan erilaisten asiantuntemuksien hyödyntämistä ja yhdistämistä sekä ajantasaisia vuorovaikutuksen verkostoja, joissa erilaisia näkemyksiä yhdistetään ja testataan (Valtonen & Ojajarvi, Pyykkönen 2013).

Tutkimus- ja kehittämishankkeiden ja rahoittajan välillä ei ole systemaattisia vuorovaikutuksen menetelmiä. Tieto hankkeen tuloksista päättyy useimmiten päätöksentekijän käyttöön vasta hankkeen päätyttyä. Hankkeiden aikana syntynyt asiantuntemus ja tutkimushavainnot ovat päätöksentekijöiden ulottumattomissa. Lähinnä hallinnon ja tutkimuksen edustajat ovat toimineet epävirallisissa vuorovaikutuksessa seminaareissa sekä kirja- ja kehittämishankkeissa. Työryhmän havainnot osoittavat, että onnistuneita ratkaisuja tiedon aktiivisesta käytöstä päätöksentekoprosesseissa on saavutettu hankkeissa, joissa avainasemassa on ollut verkostoituminen eri toimijoiden välillä. Eri tahojen välinen yhteistyön ja vuorovaikutuksen määrä korreloi tiedon hyödynnettävyyden ja erityisesti tiedon saavutettavuuden kanssa.

Tiedontarpeiden jäsentymättömyys on yksi merkittävä tekijä tiedolla johtamisen kehittämisessä. Yleinen havainto on, etteivät eri toimijat riittävästi ymmärrä toistensa näkökulmia yhteisen näkökulman löytämiseksi maaliin pääsyssä, ts. tiedon tarpeet eivät välity tiedon tuottajille eikä tiedon tuottajien tarjonta välity riittävästi tietoa tarvitseville. Liikuntapoliittisia tietotarpeiden jalostamiseen on viime vuosina kiinnitetty erityistä huomiota mm. liikuntapolitiikkaa palvelevien sektoritutkimusrahoituksen käynnistymisen myötä, mutta prosessi vaatii sekä tutkimus- että hallintokenttien näkökulmasta edelleen kehittämistä. Tässä yhteydessä korostuu tutkimusrahoittajan rooli niiden tutkimustee-
mojen määrittelyssä, mitkä ovat päätöksenteon kannalta olennaisimmat. Tämän lisäksi yksittäisillä tutkijoilla saattaa olla haasteita asettaa tutkimuskysymyksensä yhteiskunta- ja liikuntapoliittiseen kontekstiin.

Vuorovaikutuksen puute ei rajoitu pelkästään hallinnon ja tutkijoiden välille, vaan koskettaa myös eri tieteenalojen tutkijoita. Liikunta tutkimuskohteena jakaa tutkijat karkeasti kahteen leiriin: liikunnan biolääketieteilijöihin ja yhteiskunta- ja käyttäytymistieteilijöihin. Asetelmaa on noudatettu myös opetus- ja kulttuuriministeriön veikkausvoittovaroista jakamien valtionavustusten käsittelyssä. Valtonen & Ojajarvi (2013) osoittavat, että jakolinja on voimakas ja liikuntatieteen sisällöllinen viestintä eri tieteenalojen edustajien välillä on liian vähäistä ja vaihtelee toimijakohtaisesti. Tieteenalaerot ja eri tieteenalojen edustajien välinen vähäinen viestintä ja vuorovaikutus ovat johtaneet siihen, että eri tieteenalojen menetelmällisiä ja tutkimuksellisia lähestymistapoja vierastetaan ja arvotetaan eri tavoin sen sijaan, että nähtäisiin erilaiset tutkimukset samasta ilmiöstä toisiaan täydentävinä ja rikastuttavina. Myös liikuntatieteelliset tapahtumat ovat usein tieteenaloittain rajattuja,

mikä vahvistaa liikuntatieteen vakiintunutta eri toimijatahojen eriytymistä ja omien organisaatio- ja tieteenalakohtaisten rajojen tiukkaa asettamista.

Myös tieteenalojen sisäinen kilpailu on voimakasta, mistä johtuen tutkimusryhmät ovat suhteellisen pieniä. Tiedon kerääminen ja tuottaminen tapahtuu yksittäisten toimijoiden suunnittelemana ilman laajempaa yhteistyötä ja koordinaatiota, jolloin tiedon laajempi hyödyntäminen muissa tutkimus- ja kehittämishankkeissa kärsii. Samoja teemoja tutkitaan pienin aineistoin ja resurssein eri tutkimusryhmien toimesta, minkä vuoksi harvoin saavutetaan yleistettävää, yhteiskunnallisen keskustelukynnyksen ylittävää tutkimusta.

Lukuisat liikuntakulttuurin ilmiöt vaatisivat taustalle monitieteistä tutkimusta, jossa esimerkiksi lasten ja nuorten liikuntaa tutkittaisiin eri alojen tutkijoiden näkökulmista. Liikuntatutkimus on pysynyt erityisalana, jonka traditioissa politiikan linjanvetoihin aineksia tarjoavan tutkimuksen määrä on jäänyt vähäiseksi. Hyödyntämällä laajemmin akateemista monitieteistä kenttää tarjoutuu mahdollisuus tutkimuspohjaisten toimintamallien kehittämiseen. Samaa suosittelee myös Suomen Akatemian pohjoismainen tieteenala-arviointi (2011) liikuntatieteellisestä tutkimuksesta.

Tiettyyn tutkimustarkoitukseen kerättyjä aineistoja ei ole liikuntakentällä ollut tapana luovuttaa muiden käyttöön, vaan niitä on pidetty tutkimuksen tai kyselyn suorittaneen tahon omaisuutena. Valtonen & Ojajärvi (2013) esittävät keskeisenä havaintonaan, että liikuntatieteellisessä tutkimuksessa tulisi edistää eri tutkimusryhmien keräämien aineistojen yleistä hyödynnettävyyttä. Eri tieteenalojen tutkijoiden vuosikymmenten varrella keräämien aineistojen saattaminen avoimesti muiden tutkijoiden käyttöön avaisi uusia ulottuvuuksia myös liikuntahallinnon kipeästi kaipaaman seurantalutkimuksen näkökulmasta. Nykyisellään tämänkaltaisen vertailuasetelma on liikuntatiedon kontekstissa puutteellinen.

Yhtenä hyvänä käytäntönä aineistoarkiston rakentamiselle toimii Tampereen yliopiston yhteydessä toimiva Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Se arkistoi ja välittää koti- ja ulkomaisia sähköisiä tutkimusaineistoja tutkimukseen, opetukseen ja opiskeluun. Kaikki palvelut ovat maksuttomia. Yhteiskuntatieteelliseen tietoarkistoon on arkistoitu joitakin yksinomaan liikuntaa ja liikuntapalveluja koskevia tutkimusaineistoja. Lisäksi monet, erityisesti terveydentilaa, vapaa-aikaa ja elämäntilannetta tarkastelevat aineistot sisältävät liikunta-aiheisia muuttujia. (www.fsd.uta.fi/fi)

4.4 Kuka vastaa tiedon välittämisestä?

Työryhmän toimeksiantoja oli tehdä esityksiä eri toimijoiden roolien kehittämisestä. Liikuntatiedon toimijat voidaan jaotella tiedon käyttäjiin, välittäjiin ja tuottajiin. Valtonen ja Ojajärvi (2013) toteavat, että eri toimijoiden roolit risteävät keskenään: eri yhteisöt ja kansalaiset itse voivat julkisen hallinnon tavoin toimia kaikissa em. rooleissa. Työryhmän havainnot kuitenkin osoittavat, että tiettyä roolitusta ja vastuuta tiedonvälitystä kaivataan kipeästi. Työnjako ja käsitys tiedontuotannon ja -välityksen rooleista sekä miten, millä resursseilla ja kuinka järjestää tiedontuotanto ja -välitys, ovat tällä hetkellä epäselviä. Palaute on selkeä: sekä tiedon tuottajien että välittäjien koordinointia on tehostettava, päällekkäisyyksiä selvitettävä, ja niitä on myös purettava. Tällöin selviäisi kenen tehtävä on tuottaa liikuntatietoa ja kenen välittää ko. tietoa ja kuka tietoa käyttää ja mihin. Tiedontuotannon ja -välityksen roolit eivät ole riittävästi tiedossa kaikilla toimijoilla, ja toteutusta voidaan parantaa.

Tutkijat tiedonvälittäjinä

Työryhmän aineistot osoittavat, että etenkin käytännön toimijat odottavat, että tiedeyhteisöjen tulisi olla nykyistä enemmän vastuussa siitä, että tutkimustietoa hyödynnettäisiin mahdollisimman paljon. Jotta tutkimustulokset päätyvät eri tahojen käyttöön, ne on tulkittava kulloisenkin kohderyhmän tarpeiden näkökulmasta.

Liikuntatutkimuksessa, kuten muillakin tieteenaloilla, on vakiintunut ja arvostettu käytäntö julkaista tutkimustuloksia kansainvälisissä vertaisarvioituissa julkaisuissa. Käytäntö ohjaa myös tutkimusrahoituksen suuntaamista: yleistajuiset julkaisut eivät kasvata tutkijan ansioita vastaavasti kuin korkeilla impact factor -pisteillä arvioidut julkaisut. Tutkijanuralla sekä tutkimusyhteisöjen arvioinneissa painotetaan nimenomaan tieteellisiä ansioita eli korkeatasoista, riippumatonta ja luotettavaa tieteellistä tutkimusta. Tähän päästään yleensä pitkäjänteisellä työllä, joka varmennetaan vertaisarvioinneilla. Tutkimusalasta riippuen tutkimuksen tulokset voivat olla kaukana hallinnon strategisen tason päätöksenteosta, mutta tutkimustulokset pitäisi myös pyrkiä julkaisemaan hyödynnettäviksi päätöksenteossa.

Päättäjät tarvitsevat tiedon tiiviissä, helposti tulkittavassa ja käytännönläheisessä muodossa. Päätöksentekijät kaipaavat tutkijoilta tutkimustulosten aukikirjoittamista käytännön sovellettavuuden näkökulmista. Tutkijat arvostavat tieteellisen tiedon syvällisiä yksityiskohtia, samalla kun päätöksentekijät kaipaavat tuloksien sitomista yleisempään yhteiskunnalliseen viitekehykseen. Keskustelu on tuttua tieteen maailmassa yleisemminkin. Suomen Akatemian Suomen tieteen tila ja taso -raportti (2012) korostaa tutkijoiden roolia viestiä tuottamastaan tutkimuksesta kansantajuisesti ja päätöksenteon näkökulmasta. Huomiota tukee yliopistolain 2 §:n kirjaus, jonka mukaisesti tehtäviään hoitaessaan yliopistojen tulee edistää elinikäistä oppimista, toimia vuorovaikutuksessa muun yhteiskunnan kanssa sekä edistää tutkimustulosten ja taiteellisen toiminnan yhteiskunnallista vaikuttavuutta.

Jussila (2012) on tutkinut sosiaalipoliittisen tutkimustiedon käyttöä eduskuntatyössä. Parhaiten kansanedustajien käyttöön päätyy tutkimus, joka täyttää seuraavat kriteerit: tutkimus on ajankohtainen ja merkittävä, ja siinä on selkeitä toimenpide-ehdotuksia ja tiivistelmä. Eduksi on myös se, että kansanedustaja on saanut tietoa tutkimuksesta mediasta, tiedotteista tai seminaareista. Jos tutkimus tukee kansanedustajan ajamaa politiikkaa ja on kirjoitettu hänen äidinkielellään, todennäköisyys sen käytölle kasvaa. Pitkät, mahdollisesti englanninkieliset tutkimusraportit eivät tavoita valtaosaa päättäjistä.

Opetus- ja kulttuuriministeriö on viime vuosina kiinnittänyt erityistä huomiota rahoittamiensa tutkimushankkeiden raportointikäytäntöihin. Valmistuneista hankkeista laaditaan lyhyt raportti sekä keskeisten tieteellisten tutkimustulosten, mutta myös tiedon hyödynnettävyyden näkökulmasta ja ne julkaistaan opetus- ja kulttuuriministeriön internetsivuilla. Valtion liikuntaneuvoston ja Liikuntatieteellisen Seuran toteuttaman selvityksen (Pyykkönen & Paajanen 2009) mukaan tutkijat yleisesti eivät raporteissaan osanneet suhteuttaa tutkimustuloksiaan toteutettuun liikuntapolitiikkaan nähden. Vain harvoissa opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittamissa hankkeissa pohditaan – edelleenkin – hankkeiden tulosten jalkauttamista sekä tutkimuskentälle että käytännön toimijoiden pariin. Osasyynä tähän voidaan nähdä tutkimushankkeen heikko yhteys liikuntapoliittisiin tavoitteisiin, hankkeiden perustutkimuksellinen luonne sekä tutkijoiden tottumattomuus pohtia tuloksia käytännön näkökulmasta sekä käydä yhteiskunnallista keskustelua tutkimustulostensa pohjalta. Tutkijat sen sijaan kokevat pääosin, että tiedonvälityksen tehtävä ei kuulu tutkijoille, eikä siitä saa erikseen ansioita tutkimusmaailmassa. Toiminta-alue,

jossa tutkimusta tulisi hyödyntää, on usein tutkijoille vieras samoin kuin tieteen käytännöt ovat usein vieraista päätöksentekijöille, ts. tutkijoiden ja päätöksentekijöiden vuorovaikutusta ja yhteisen kielen löytämistä pitäisi edistää ja kehittää.

Tiedonvälitys- ja asiantuntijaorganisaatiot

Yksi selkeimmistä haasteista liittyy tiedon hajanaisuuteen. Yleisesti puhutaan informaatiohäkystä. Alan tutkimusta tehdään useissa eri alojen tutkimusyhteisöissä. Tieto hajautuu monille tieteenaloille, hankkeisiin, tietoportaleihin ja osa siitä jää kokonaan huomiotta. Päätöksentekijöiden aika ei riitä edes oman alansa kannalta olennaisen tutkimuksen seuraamiseen. Kansallisen tietotuotannon lisäksi kansainvälinen tutkimusaineisto on Suomessa alihyödynnettyä. Ongelmaa lisää se, että liikuntakulttuuri on laajentunut, monimuotoistunut ja tullut rajoiltaan epäselväksi. Liikunnan ja yhteiskunnan yhteydet ovat moninkertaistuneet. Toimintatahojen määrä on kasvanut. Kehitys on jouduttanut erikoistumista myös liikuntatiedon tuottamisessa, välittämisessä ja hyödyntämisessä. (Valtonen & Ojajärvi, Pyykkönen 2013.)

Liikuntatieteellisen tutkimuksen ja muun tiedon käytön lisäämistä jouduttaisi tiedonvälitysorganisaatio, joka toiminnassaan keskittyisi hajanaisen tiedon syntetisointiin ja analysointiin, ts. ydinviestien hahmottamiseen. Ministeriö liikunnan toimialan kehittäjänä tarvitsisi nimenomaan tahoa, joka pitäisi sen ajan tasalla liikuntatieteen edistysaskeleista ja myönnettyjen rahojen vaikuttavuudesta, tulosten sovellettavuudesta, käyttökelpoisuudesta ja jalkautumisesta liikunta- ja terveystieteiden ammattilaisten keskuuteen. Tarvitaan nimetty taho, joka ottaa vastuun toiminnan järjestämisestä ja vakiinnuttamisesta sekä tutkimustiedon ja muun tiedon levittämisestä. Toisaalta tällainen toiminta edellyttää myös kysyntää ja resursointia. Valtosen ja Ojajärven toteuttamien haastattelujen mukaan erityinen tiedonvälityksen organisaatio helpottaisi tiedonvälityksen ja hyödynnettävyyden ongelmia.

Työryhmän kuulemistilaisuudessa ja kokouksissa erityistä huomiota on kiinnitetty Liikuntatieteellisen Seuran (LTS) rooliin keskeisimpänä liikunnan tiedonvälitysorganisaationa. Palautteen perusteena LTS:n vahvuudet painottuvat nimenomaan julkaisu- ja tiedonvälitystoiminnan, koulutuspäivien järjestämisen ja seminaarien sekä verkostojen ylläpidon alueelle. Seuran olisi järkevää keskittyä niihin, varsinkin kun alalla ei toistaiseksi ole muita merkittäviä toimijoita. Hajanaisen tutkijakentän koordinointi ja tutkijakentälle tiedottaminen ajankohtaisista tutkimustuloksista ja liikuntapolitiittisista asioista sopisivat myös hyvin LTS:n toimenkuvaan.

Työryhmän havaintojen perusteella liikuntakulttuurista puuttuu arviointi- ja analyysiyksikkö, joka tulkitsee olemassa olevaa tutkimustietoa suhteessa liikuntapolitiikkaan ja suoritettuihin toimenpiteisiin.

Valtion liikuntaneuvoston lakisääteisenä tehtävä on muassa antaa lausuntoja liikuntamäärärahoista, käsitellä laajakantoisia liikuntaa käsitteleviä kysymyksiä ja arvioida valtionhallinnon toimenpiteiden vaikutuksia liikunnan alueella. Neuvoston työssä arviointitehtävä pysyi pitkään taustalla, mutta se on vahvistunut etenkin kahden viimeisimmän toimintakauden aikana. Liikuntaneuvoston työssä kuitenkin painottuu yhä pitkälti määrärahoista annettavat lausunnot ja liikuntalaissa määrättyjen jaostojen työskentely omilla vastuusektoreillaan. Neuvoston rakenne ei nykymuodossaan tue riittävästi sille liikuntalaissa määriteltyä asiantuntijaroolia eikä arviointitehtävän toteuttamista saati laajakantoihin liikuntakysymyksiin keskittymistä. Lakiin kirjattu jaostorakenne ei myöskään edesauta liikuntaneuvoston joustavaa reagointia liikuntakulttuurin ajankohtaisiin haasteisiin ja

toimintaympäristön muutostekijöihin. Neuvosto on toiminut kiinteästi liikuntayksikön yhteydessä, mikä asettaa haasteen ministeriön toteuttamien liikuntapolitiikkatoimien objektiiviselle arvioinnille ja keskustelun herättämiselle.

Mediajulkisuus

Tietotekninen kehitys on tuonut tutkimustiedon ja muun tiedon kaikkien saataville ja yhdistettäväksi eri tavalla kuin vain muutama vuosikymmen sitten. Tutkimustieto, joka aiemmin tiivistettiin seminaareihin ja julkaisuihin, on nykyään levittäytynyt laajasti tietoisuuteen. Liikuntatietoa ei levitetä ainoastaan tieteen, hallinnon ja koulutuksen kentillä, vaan mediasta on tullut keskeinen tiedon välittämisen, levittämisen ja tuottamisen koneisto. Median merkitys on sen kyvyssä nostaa esiin puheenaiheita ja määritellä sitä, mistä kansalaiset (ml. päätöksentekijät ja tutkijat) tietävät ja haluavat tietää ja mistä heillä ylipäätään on mielipiteitä. (Valtonen & Ojajarvi 2013.)

Tieteellisten tutkimusten käyttöyhteydet ovat muuttuneet merkittävästi myös sosiaalisen median myötä. Tieteelliset tutkimustulokset päätyvät nykyisin yhä useammin blogitekstien, keskustelupalstojen ja sosiaalisen median palveluihin. Keskustelua erilaisista ”liikuntatotuuksista” käydään kaikkialla, ei vain liikuntajärjestelmän sisällä. Julkisuuden keskusteluilla on vaikutuksensa myös päätöksentekoon: ne vaikuttavat osaltaan siihen, minkälaisista asioista päädytään päätöksiä tekemään ja minkälaisiin perusteluihin päätökset nojataan. Sekä tutkimus että päätöksenteko ovat aiempaa enemmän riippuvaisia mediasta ja julkisuudesta, joiden kautta kansalaiset tietonsa saavat. Julkisuus ja media ovat tiedon tuottajina, muokkaajina ja levittäjinä vähintään yhtä tärkeitä kuin tutkijat.

Valtonen & Ojajarvi (2013) toteavat, että mediajulkisuuden rooli sekä tiedon tuottajana että yhteiskunnallisesti olennaisten keskustelujen foorumina on jäänyt liikuntakentällä liian vähälle huomiolle. Julkisen sektorin ja järjestöjen liikuntatoiminnassa kansalaisten tavoittaminen on rajoittunut pitkälti kampanjointiin ja suositusten antamiseen liikunnan määrästä.

4.5 Liikuntatietoa sisältävät tietotekniset portaalit ja sivustot

Liikuntatiedon saavutettavuutta edistävän työryhmän tehtävänä oli selvittää, tarvitaanko liikuntatiedon saavutettavuuden edistämiseksi uudenlaista tieto- ja viestintäteknologista järjestelmää ja tarvittaessa tehdä esitys järjestelmän hankinnasta.

Suomella on merkittävässä määrin ainutlaatuisia julkisen sektorin tietoaineistoja. Kansallisen selvityksen mukaan osa niistä on kuitenkin vaikeasti löydettävissä, saatavissa ja hyödynnettävissä. Kansallisen selvityksen mukaan osa julkisesti rahoitetuista tietoa-ineistoistamme on kuitenkin tällä hetkellä vaikeasti löydettävissä, saatavissa tai hyödynnettävissä. Ongelmia liittyy esimerkiksi tietoaineistojen varastoinnin ja hallinnan hajanaisuuteen, moninaiseen lainsäädäntöön, tietoaineistojen käyttöehtoihin, maksuihin sekä hyödyntämistä tukevien palveluiden puutteellisuuteen. (Tieto käyttöön 2011.)

Liikuntaa käsittelevän tutkimustiedon hallinnan, välittämisen ja hyödyntämisen palveluista muodostuva kuva on pirstaleinen. Tällä hetkellä ylläpidetään tieteellisten yhteisöjen ja liikuntajärjestöjen sivustoja ja portaaleja, maksullisia tietopalveluita ja avoimen julkaisemisen periaatteella toimivia tietokantoja. Tiedon haettavuutta ja yhdisteltävyyttä on tarpeen parantaa ja karsia päällekkäisyyksiä tietojen luonnissa, hallinnassa ja välittämisessä. Keskeisiä keinoja ovat yhteentoimivuuden parantaminen sekä tietojen (erit. metatiedot) että tietojärjestelmien ja tiedon hyödyntämistä tukevien palveluiden (käyttöliittymät, datakatalogit, julkaisualustat, latauspalvelut jne.) tasolla.

Työryhmän asiantuntijakuulemisessa (11.10.2012) saama palaute siitä, tarvitaanko yksi kaiken kokoava tietoportaalit, johon olemassa oleva tutkimustieto systemaattisesti kerättäisiin, jakautuu selkeisiin kokonaisuuksiin.

A) Tietoportaalit tarvitaan

- *Päätöksentekijän näkökulmasta olennaista on luoda tietojärjestelmä, josta yhdellä silmäyksellä voidaan hahmottaa, missä mennään keskeisten yhteiskunnallisten mittareiden suhteen (esim. wellbeing-index)*
- *Portaalien luominen on perusteltua, koska toimijoilla pitäisi olla selkeä käsitys siitä, mistä tietoa ainakin on löydettävissä kootusti, analysoidusti ja järjesteltynä. Lisäksi tiedon pureskelu valmiiksi käyttöön tai sieltä tärkeiden teemojen esiin nostaminen voisi olla tärkeää tiedonjakamisessa. Yhteinen hyvin jäsenneilty liikuntatiedon verkkoportaali voisi helpottaa tiedon löytymistä ja tiedon tuottajat saisivat viestinsä paremmin esille.*
- *Portaali mahdollistaisi tiedon kumuloitumisen, vastaaviin tutkimuksiin tutustumisen ja ajansäästön tiedon haussa. Nykymalli kuluttaa valtavasti resursseja, kun eri tahojen portaaleja pidetään yllä.*

B) Tietoportaalit ei ratkaise tiedolla johtamisen ongelmaa

- *Uudella portaalilla tms. teknisellä uudistuksella ei ratkaista liikuntakulttuurin tiedolla johtamista. Tieto ei ole tavara, jota säilötään ja joka otetaan esiin tarpeen vaatiessa.*
- *Varoittavia esimerkkejä, joissa on pyritty luomaan kaiken tiedon yhteen kokoava portaali, mutta joiden ylläpitoon ei ole varattu resursseja, on olemassa. Tärkeää on arvioida olisiko tiedon hyödyntämisellä ja jalostamisella saatavissa paremmat ja nopeammat vaikutukset kuin teknistä tietojärjestelmää rahoittamalla.*
- *Portaali helpottaa ainoastaan tiedon löydettävyyttä, ei välttämättä sen käyttöä. Tarvitaneen siis jonkinlaista tiedon louhintaa, soveltamista ja yhteenvetoja, ennen kuin se on päättäjien toivomassa muodossa ja hyödynnettävissä. Olennainen ongelma liikuntakulttuurissa on tiedonkäytön kulttuuri. Jos tietoa ei haluta käyttää, ei järjestelmä ratkaise ongelmaa.*
- *Eritasoisien tiedon kerääminen hyvin erilaisista lähteistä tulisi olemaan suhteellisen vaativaa (tutkimuksia, selvityksiä, mietintöjä, ym.). Siksi eritasoisien tiedon kokoaminen edelleen toisten hyödynnettäväksi käyttäen erilaisia "hierarkioita" on hyvin vaativa tehtävä ja edellyttää helposti alan suhteellisen kattavaa ns. asiantuntijakäsitystä.*

C) Olemassa olevia portaaleja ja vuorovaikutusta kehittämällä päästään parhaaseen lopputulokseen

- *Ei tarvita uutta tietoteknistä järjestelmää. Olemassa olevilla pärjätään mainiosti ja jo niissä on turhaa kotimaista päällekkäisyyttä, vrt. esim. Jyväskylän ja Liikuntatieteellisen seuran ylläpitämät palvelut. Tietokantojen ylläpito soveltuu luontevasti yliopistolliseen ja akateemiseen yhteisöön.*
- *Uuden portaalin sijaan pikemminkin on kehitettävä jo olemassa olevia tietoteknisiä järjestelmiä ja niiden mahdollisimman monialaista käyttöä (e-aineistot ja tietokannat, Yhteiskuntatieteellisen tietovaraston kaltaiset palvelut, tutkija- ja asiantuntijaverkostot). Tarvitaan satsausta uudelleenlaiseen sektorirajoja koettelemaan yhteistyökulttuuriin, katsottiinpa sektoreita poikkihallinnollisena, poikkitieteellisenä tai hallintoa, käytäntöä ja tutkimusta lähentävänä kysymyksenä.*
- *Portaaleja paremmin tuloksia saavutetaan eri toimijoiden yhteistyötä syventämällä.*
- *Olemassa olevia portaaleja voidaan kehittää nykyistä paremmiksi ja kohderyhmiä paremmin palveleviksi.*

Tiedon hallinnoinnissa on kysymys tiedon, osaamisen ja taidon viisaasta ja taitavasta huolenpidosta, hallinnoimisesta ja tavoitteellisesta johtamisesta. Tiedolla johtamiseen tarvitaan sekä uuden tiedon tuottamista että olemassa olevan tiedon helppoa löydettävyyttä (erit. metatiedot), järjestämistä, yhdisteltävyyttä ja hyödynnettävyyttä.

Asiantuntijuus kehittyy osaajalle, joka pystyy soveltamaan osaamistaan erilaisissa ongelmanratkaisutilanteissa uudella tavalla ja toimimaan avoimessa, verkottuneessa ympäristössä. Asiantuntijuuden perusta rakentuu pitkäjänteisellä koulutuksella, harjaantumisella ja oivalluksilla. (Suurla 2001; Kuulemistilaisuuden aineisto 11.10.2012)

Liikuntatiedon sekä siihen liittyvien palvelujen ja järjestelmien kokonaisuuden hallinnan parantamiseksi työryhmä suosittaa portaalin sijaan kokonaisarkkitehtuurimenetelmän käyttöä. Arkkitehtuurilla tarkoitetaan kokonaisuuden ja sen osien rakennetta ja osien välisiä suhteita sekä periaatteita ja suuntaviivoja niiden suunnittelemiseksi ja kehittämiseksi. Arkkitehtuurityö lähtee liikkeelle toiminnan tavoitteista. Kokonaisarkkitehtuuria voi kuvata toiminta- ja hallintamalliksi, jonka avulla ohjataan suunnittelua, tunnistetaan ja poistetaan päällekkäinen kehittämistyö sekä varmistetaan laatu.

Liikuntapoliittisessa päätöksenteossa tarvitaan ja käsitellään tietoja, joita tulee voida jäsentää joustavasti monenlaisiin käyttötarpeisiin. Kokonaisarkkitehtuurimenetelmä soveltuu hyvin liikunnan tietovarantojen sekä niiden hallintaan ja välittämiseen käytettävien prosessien, palveluiden ja järjestelmien nykytilan hahmottamiseen ja kehittämistarpeiden määrittämiseen. Kokonaisarkkitehtuurin hyödyntämisellä voidaan vastata selvityksissä, kuulemisissa ja työryhmän keskusteluissa esiin tuotuihin tarpeisiin: toimijoiden välisen yhteistyön ja tiedon yhteiskäytön lisäämiseen sekä sähköisten palvelujen parantamiseen.

Laadittava liikuntapolitiikan kokonaisarkkitehtuurilla kuvataan, kuinka liikuntapolitiikan toimintaprosessit, tiedot ja järjestelmät toimivat kokonaisuutena. Kuvaus ja sen perusteella tehtävät toteutettavat kehittämistoimet tukisivat liikuntapolitiikan strategisten ja yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden saavuttamista.

5 Työryhmän pilotti: Liikuntalakikuuleminen

Liikuntatiedon saavutettavuuden kysymykset eivät enää kohdistu ensisijaisesti tiedon keräämiseen, tallentamiseen tai välittämiseen eri muodoissaan. Oleelliseksi on noussut liikuntatiedon soveltaminen. Soveltaminen puolestaan edellyttää aiempaa enemmän yhteistyötä. Keskiöön nousee vuorovaikutusta hyödyntävä verkostotyö. Liikuntakulttuurista on puuttunut tilaisuuksia, jossa tutkijat, kentän toimijat ja päätöksentekijät kutsutaan yhteen keskustelemaan ajankohtaisista liikuntapoliittisista asioista. Miten asiat ovat nyt tutkitun tiedon valossa? – Miten ne ovat tulevaisuudessa? – Miten niiden pitäisi olla tulevaisuudessa? Mihin suuntaan yhteiskunta laajemmin ja liikuntakulttuuri osana sitä kehittyvät? – Skenaariot ja ennakointi, siitä miten meidän mahtaa käydä?

Liikuntatiedon saavutettavuustyöryhmä järjesti 11.4.2013 kuulemistilaisuuden, jonka käsiteltäväksi teemaksi valittiin ajankohtainen liikuntalakiuudistus. Keskustelussa pyrittiin hahmottamaan sitä, miten liikuntalaki vastaa liikunta- ja urheilukulttuurin haasteisiin ja minkälaisia muutostarpeita liikuntalakiin liittyy. Lisäksi käytiin keskustelua siitä, mitä toimijoita liikunnan edistämisen kentällä on ja mitkä ovat niiden roolit.

Tilaisuuden ohjelma suunniteltiin niin, että tilaisuus mahdollisti ajantasaisen, kootun tutkimus- ja kokemustiedon välittymisen keskeisille liikuntakulttuurin toimijoille. Tilaisuuteen kutsuttiin alustajiksi eri tieteenalojen tutkijoita ja päättäjiä liikuntapolitiikan eri tasoilta. Puhujien puheenvuorot ohjeistettiin tarkasti: räätälöity, ajallisesti ja teemallisesti rajattu puheenvuoro lakiuudistukseen liittyen. Erikseen puhujilta pyydettiin tietoa siitä, mihin tieteelliseen tai muuhun tietoon esitys perustuu.

Kutsu tilaisuudesta lähetettiin laajasti liikuntakulttuurin toimijoille. Käytännössä tämä tarkoitti valtioneuvosto-, alue- ja kuntatasoja, liikunnan tutkimusverkostoa (n. 800 tutkijaa ja asiantuntijaa), liikunnan järjestökenttää ja liikunnan koulutuskeskuksia. Lisäksi kutsu laitettiin Facebookiin tapahtumaa varten perustetuille sivuille.

Ilmoittautumisen yhteydessä osallistujalta tiedusteltiin keskeisiä liikuntalain uudistamisen tarpeita sekä sitä, mihin kysymyksiin seminaarin toivottiin vastaavan. Lisäksi osallistujat saivat esittää kysymyksiä luennoitsijoille.

Seminaariin osallistui 160 liikuntakulttuurin toimijaa. Tilaisuuden alussa saatu ennakkopalaute purettiin lain uudistamistarpeiden näkökulmasta. Luennoitsijoille toimitettiin muutamia ennakkokysymyksiä sen mukaisesti, mitkä vastasivat heidän otsikkoaan. Tilaisuudessa osallistujilla oli mahdollisuus lähettää kommentteja ja kysymyksiä tapahtuman Facebook-sivuston kautta. Kysymyksiä purettiin käsittelyyn keskustelutauoilla. Osa kysymyksistä toimitettiin tiedoksi liikuntalakityöryhmän käsittelyyn, sillä niiden yksityiskoh-

taiseen analyysiin ei tilaisuudessa ollut aikaa. Lisäksi teemakohtaisten alustusten jälkeen yleisöä osallistettiin keskusteluun.

Tapahtuman jälkeen osallistujille annettiin mahdollisuus palautteenantoon sekä tilaisuudesta että lain uudistamistarpeista. Liikuntatiedon saavutettavuutta edistävä työryhmä käsitteli saadun palautteen kokouksessaan 13.5.2013.

30 henkilöä antoi palautetta. Erikseen pyydettiin arvosanoja tilaisuuden eri osa-alueiden toimivuudesta sekä luennoitsijoiden esityksistä. Luennoitsijat onnistuivat esityksissään hyvin: arvosanat vaihtelivat 3,5–4,6/5 välillä. Facebookin käyttö tilaisuudessa arvioitiin 3,14/5, ennakkokysely 3,41/5 ja palautekysely 4,35/5.

Keskeisenä positiivisena palautteena todettiin tilaisuuden monipuolisuus, fokusoidut puheenvuorot ja sitä kautta koko liikuntakulttuurin läpileikkaus. Kommentointimahdollisuus sekä ennakolta, tilaisuudessa että tilaisuuden jälkeen miellettiin tärkeäksi osoitukseksi siitä, että liikunta-alan toimijoita kuullaan liikuntalakiprosessissa.

Keskeinen negatiivinen palaute kohdistui ajanpuutteeseen ja keskusteluun varatun ajan vähyyteen. Osa paikalla olijoista ei kokenut, että pääsi osallistumaan riittävästi. Luennoitsijoita oli paljon, mikä jakoi mielipiteet. Osan mielestä vähempi määrä luennoitsijoita olisi riittänyt. Osalle paikalla olijoista asia oli liian tuttua, eikä tarjonnut uusia näkökulmia jo aiemmin tiedettyyn nähden.

Työryhmä tulkitsi saatua palautetta niin, että pääpiirteissään tilaisuus koettiin onnistuneeksi ja tilaisuuden luennoitsijat onnistuivat alustuksissaan pääosin hyvin. Tilaisuus herätti suurta kiinnostusta, mikä on osoitus asian merkityksestä ja laadukkaasta ohjelmasta. Ohjelma oli läpileikkaus liikuntalain kokonaisuuteen, mikä teki kokonaisuudesta osin liian lavean. Osa negatiivisesta palautteesta selittyy osallistujien erilaisista lähtökohdista hahmottaa sitä, minkä tason asiat kuuluvat lainvalmisteluun ja mitkä vastaavasti muihin prosesseihin, kuten eri määrärahajakojen strategiaan painotuksiin.

Vastaavia tilaisuuksia voisi jatkossa alustaa niin, että eri teema-alueista valmisteltaisiin pienryhmissä pohja-aineisto, jossa eri ilmiöiden tulokulmia ja keskustelun aihioita pohjustettaisiin. Jatkossa tulee enenevässä määrin pyrkiä siihen, että asiantuntemuksella kerätty ryhmä tekee esityön ja valmistelee tilaisuuteen ”teesit”, joita tilaisuudessa testataan. Kuulemisen tulokset ja muutokset kirjataan ja osoitetaan selkeästi. Samalla asiaa levitetään julkiseen keskusteluun.

Seminaaripalaute vietiin käsittelyyn liikuntalakityöryhmään. Ennakolta toimitetut kysymykset käsitellään liikuntalakityöryhmässä vuoden 2013 aikana.

6 Työryhmän toimenpide-esitykset

Työryhmän visio:

Tietoa käytetään aktiivisesti päätöksenteon ja sen valmisteluprosessin eri vaiheissa: politiikkatoimien suuntaamisessa, arvioinnissa ja liikuntapolitiikan tulevaisuuden ennakkoinnissa.

Vision toteutuminen edellyttää tietotarpeiden määrittelyä, tietovarantojen kehittämistä, tiedon kokoamista, tiedon toimijoiden roolien selkiyttämistä, vuorovaikutuksen sekä kehittävän verkostoyhteistyön lisäämistä.

Työryhmä on havainnut, että tiedon saavutettavuuden edistäminen vaatii monentasoisia toimenpiteitä sekä tiedon tuotantoa, välittämistä että käyttöä koskien. Kyse on pitkälti toimintakulttuurin muutoksesta. Visioon pääsemiseksi työryhmä esittää seuraavia toimenpiteitä.

1) Opetus- ja kulttuuriministeriö terävöittää ohjauspolitiikkaansa

- Opetus- ja kulttuuriministeriö ohjaa rahoittamiaan tutkimusyhteisöjä tuottamaan tietoa liikuntapoliittiset tietotarpeet huomioiden niin, että päällekkäiseltä työskentelyltä vältetään ja yhteistyöhön perustuva toimintamalli vahvistuu.
- Opetus- ja kulttuuriministeriön ohjaa rahoittamiaan tutkimusyhteisöjä asettamaan tavoitteet tutkimustulosten jalkauttamiselle. Tutkimusyhteisöjä ohjataan kehittämään tiedeviestinnällistä osaamistaan ja viestittämään tutkimustuloksista sekä akateemiselle maailmalle että käytännön toimijoille. Käytännössä tämä tarkoittaa tiivistelmien ja selkeiden toimenpide-esitysten tuottamista.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö ohjaa Liikuntatieteellistä Seuraa siten, että se edelleen vahvistaa toimintansa painopistettä selkeästi tiedeviestintään eli tarjoaa tutkimustietoa ennen kaikkea tiedon soveltajille, kuten päätöksentekijöille. Liikuntatieteellisen Seuran valtionavustuspolitiikan keskiössä ovat tiedeviestintä, koulutus sekä tutkimustulosten kokoaminen ja analysointi soveltajanäkökulmasta.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö kohdentaa liikuntatieteellisen tutkimusrahoituksensa liikuntapoliittisten vaikuttavuustavoitteiden mukaisesti tutkimusohjelmakokonaisuuksiin, joissa vaaditaan myös eri tieteenalojen välistä yhteistyötä.

- Opetus- ja kulttuuriministeriö kartoittaa liikuntatiedon yhteydet läheisten toimialojen (esim. hyvinvointi/kulttuuri; osallisuus ja osallistuminen/nuoriso ja kulttuuri; sivistys ja osaaminen/koulutus) säännöllisiin tiedonkeruisiin. OKM ja valtion liikuntaneuvosto neuvottelevat eri tiedontuottajien kanssa, että liikuntaa käsitteleviä kysymyksiä liitetään mahdollisimman kattavasti valtakunnallisiin ja säännöllisesti toistettaviin tutkimuksiin ja tilastoihin.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö edellyttää liikuntatieteellisille tutkimushankkeille tekemissä valtionavustuspäätöksissään, että hankkeet laativat ministeriölle tutkimusraportin, jossa tuodaan ilmi keskeiset tieteelliset tulokset sekä hankkeen merkitys liikuntapolitiikan näkökulmasta.

2) Valtion liikuntaneuvoston tehtävät uudistetaan

- Muutetaan liikuntalain uudistamisen yhteydessä valtion liikuntaneuvoston tehtäväkuvaa niin, että liikuntaneuvosto toimii jatkossa aiempaa itsenäisempänä asiantuntijana sekä liikuntapolitiikan ja -kulttuurin arvioijana. Itsenäisempi asetelma mahdollistaa arviointitehtävän uskottavan toteuttamisen ja kriittisen keskustelun toteutetun liikuntapolitiikan vaikuttavuudesta.
- Liikuntaneuvosto laatii hallituskausittain laajaan tietopohjaan perustuvan kokonaisarvioinnin liikuntakulttuurin nykytilasta. Arvioinnissa huomioidaan koko valtionhallinnon kokonaisuus liikunnan edistämisessä.

3) Liikuntapolitiikassa tunnistetaan eri toimijoiden keskeiset roolit:

Tutkijat, tiedeyhteisöt ja muut tiedon tuottajat:

- Tutkijoiden tehtävä on tuottaa tieteellisesti korkeatasoista, luotettavaa ja relevanttia tutkimusta liikuntaan liittyvistä ilmiöistä.
- Tutkijoiden tehtävä on tuottaa olemassa olevasta tutkimustiedosta (sekä kansallinen ja kansainvälinen) kokoavaa ja analyysoivaa tietoa, joka voidaan tuottaa nopeatempoisestikin liikuntapolitiikan toteuttamisen ja arvioinnin tueksi.
- Tutkijoiden ja tiedeyhteisöjen tulee saattaa tutkimusaineistonsa avoimesti muiden tutkijoiden saataville hyviä tieteellisiä käytäntöjä noudattaen (vrt. Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto/Tampereen yliopisto)
- Tiedeyhteisöjen tehtävä on luoda hyvät edellytykset laadukkaaseen tutkimuksen tekemiselle ja järjestää tutkijoiden arki siten, että vuoropuhelun mahdollisuus eri toimijoiden kanssa on mahdollista ja luontevaa.
- Tiedeyhteisöjen tehtävänä on löytää ja tuoda esille vahvoja ja heikkoja signaaleja siitä, mitä yhteiskunnassa tapahtuu ja miten liikuntapolitiikassa tulisi tutkimustiedon perusteella reagoida liikuntakulttuurin ilmiöihin.
- Tiedeyhteisöjen tulee viestittää tutkimusten suunnitelmista, vaiheista ja keskeisistä tuloksista paitsi tiedeyhteisölle, mutta myös yleisesti ymmärrettävässä muodossa laajemmille käyttäjäryhmille, kuten päätöksentekijöille, kehitystyötä tekeville ja medialle, ts. osallistua yhteiskunnalliseen keskusteluun. Tutkimusten sovellettavuusmahdollisuudet tulee kuvata käytännön esimerkein.

Tiedonvälitysyhteisöt:

- Keskeisimpänä tiedonvälitysyhteisönä LTS:n tulee fasilitoida tutkijoiden ja päätöksentekijöiden sekä kunta-, alue- ja järjestötoimijoiden kohtaamisia, joissa tutkittu tieto yhdessä liikuntapoliittisten kysymysten kanssa toimii asioiden käsittelyn perustana.
- Muut tiedeyhteisöt ja tiedon tuottajat vastaavat omilta asiantuntija-aloiltaan tiedon välittämisestä sekä tieteellisille että käytännötoimijoille.

Päätöksentekijät ja päätösten valmistelijat:

- Päätöksentekijöiden ja päätösten valmistelijoiden tehtävänä on käyttää monipuolisesti eri tutkijoiden ja tutkimusyhteisöjen tuottamaan liikuntatietoa sekä arviointi- ja tilastotietoa. Tietoa tulee käyttää uusien toimenpiteiden suunnittelussa, tehtäessä eri toimenpiteiden välistä valintaa sekä uusien politiikkatoimien valmistelussa. Päätöksenteon taustat ja päätöksissä käytetty tietopohja tulee kuvata avoimesti.
- Päätösten valmistelijat ja päätöksentekijät määrittelevät tietotarpeensa resurssi- ja informaatio-ohjauksen yhteydessä (Tieteen suunta-asiakirja, tavoiteohjausmenetelyt jne.) ja selvittävät, missä päätöksentekijöiden keskeisimmän tiedon tarpeet ovat ja mihin tutkittua tai muutoin koostettua tietoa tullaan päätöksenteon tukena käyttämään.
- Päätösten valmistelijat kehittävät osaamistaan tiedon käsittelijöinä ja käyttäjinä osallistumalla tiedonkäyttöä ja -jakamista käsitteleviin koulutuksiin ja muihin tieteellisiin tapahtumiin. Tämä edellyttää resursointia henkilöstökoulutukseen.

4) Toimintatapoja uudistetaan vuorovaikutteisemmiksi

- Opetus- ja kulttuuriministeriö huolehtii siitä, että päätöksenteon valmisteluvaiheessa varmistetaan tiedon laaja-alainen hyödyntäminen kuulemalla tiedontuottajia ja asiantuntijoita avoimen vuoropuhelun ja kuulemisten avulla jo suunnitteluvaiheessa.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö järjestää määräjain teematilaisuuksia, joissa esitellään valmistuneiden tutkimuksen tuloksia ja analysoidaan niiden hyödyntämistä sekä tunnistetaan osa-alueita, joita puuttuu tietopohjaa. Tilaisuudet valmistellaan yhteistyössä Liikuntatieteellisen Seuran, valtion liikuntaneuvoston, OKM:n ennakointi- ja analyysiryhmän sekä tapauskohtaisesti keskeisten tiedontuottajaorganisaatioiden kanssa. Tilaisuuksissa yhdistyy tiedeviestinnällinen osaaminen ja liikuntapoliittisten toimenpiteiden vaikutusten arviointi.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö nimittää liikunnan toimialalle asetettuihin työryhmiin edustajia, jotka turvaavat ajankohtaisen tietopohjan välittymisen työryhmän käyttöön.
- Vuoropuhelua voidaan edistää säännöllisesti järjestettävillä temaattisilla tapaamisilla, laajemmilla liikuntapoliittisilla foorumeilla ja ad hoc -periaatteella kerätyissä asiantuntijatapaamisissa. Keskeistä on valmistella tapaamiset ja dokumentoida ne.
- Tutkijayhteisöjen tulee kehittää vuorovaikutusta tieteenalojen, hallintokuntien ja eri maiden välillä monitieteisten ja yhteiskunnallisesti vaikuttavien tutkimushankkeiden aikaansaamiseksi.
- OKM kehittää vuorovaikutuskäytäntöjä liikuntatiedon ja päätöksenteon avoimuuden sekä julkisuuden hyödyntämisen osalta. Tässä OKM hyödyntää mm. media- ja verkostoyhteiskunnan mahdollistamia tapoja.

5) Tieto- ja viestintäteknologiset ratkaisut ajan tasalle

- Opetus- ja kulttuuriministeriö tilaa, hyödyntäen valtion liikuntaneuvoston asiantuntemusta, liikuntakulttuurin kokonaisarkkitehtuurisuunnitelman, jossa hahmotetaan liikuntakulttuurin tietotuotannon kokonaiskuva ja kartoitetaan olemassa olevat liikunta-alan tietovarannot ja -järjestelmät sekä selvitetään eri digitaalisten aineistojen yhteensovittamismahdollisuudet. Tietotuotannon kokonaiskuvassa huomioidaan tutkijalähtöisyyden kautta syntyvät uudet innovaatiot, liikuntapoliittisia tarpeita palvelevat tiedontuottamismuodot, tilastotuotanto, seurantatieto keskeisiltä liikuntapolitiikan osa-alueilta sekä liikuntapoliittisten toimenpiteiden arviointi.

Lähteet:

- Evidence informed policy making to enhance physical activity in six European countries. (2013) Research into policy to enhance physical activity. 18th months report. Grant agreement 281532. EU 7th Framework Programme. [www.europa.eu].
- Hallituspolitiikan johtaminen 2010-luvulla – Tehokkaamman strategisen työskentelyn välineitä. (2011) Hallitusohjelman seurannan kehittämishanke KOKKA. Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 7/2011.
- Husso, K., Karjalainen, S. & Parkkari T. (toim.) (2000) Suomen tieteen tila ja taso. Katsaus tutkimukseen ja sen toimintaympäristöön Suomessa 1990-luvun lopulla. Suomen Akatemian julkaisuja 6/2000.
- Hyvä yhteiskunta kaikenikäisille. Valtioneuvoston tulevaisuusselonteko väestökehityksestä, väestöpolitiikasta ja ikärakenteen muutokseen varautumisesta. (2004). Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 27/2004.
- Hämäläinen R-M, Villa T. (2013) Terveystä edistävän liikunnan politiikkatoimet ja tutkimustiedon käyttö. Liikunta & Tiede. Tulossa 2013.
- Jussila, H. (2012) Päätöksenteon tukena vai hyllyssä pölyttymässä? Sosiaalipoliittisen tutkimustiedon käyttö eduskuntatyössä. Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia 121. Kelan tutkimusosasto, Helsinki.
- Keskushallinnon uudistushanke KEHU [http://www.vm.fi/vm/fi/05_hankkeet/0109_keskushallinnon_uudistus/index.jsp].
- Kohti strategisempää, kevyempää, poikkihallinnollisempaa ja yhtenäisempää tulosohtjausta, Tulosohtjauksen kehittämishankkeen loppuraportti. (2012) Valtiovarainministeriön julkaisuja 21/2012.
- Kokonaisarkkitehtuuri, JulkICT-toiminto. VM-uutiskirje. (2012) [http://www.vm.fi/vm/fi/04_julkaisut_ja_asiakirjat/03_muut_asiakirjat/Kokonaisarkkitehtuuri.pdf].
- Kuulemistilaisuuden (OKM 11.10.2012) aineisto. Julkaisematon.
- Ojajärvi, S., Valtonen S., Pyykkönen. T. (2013). Liikuntalaiva tietomerellä – navigointia politiikan ja julkaisuuden tuulissa, Liikuntatieteellisen Seuran Impulssi nro 27.
- Poliittisen päätöksenteon tietopohjan parantaminen – tavoitteet todeksi. (2012) Poliittikkatoimien vaikuttavuusarvioinnin kehittämistyöryhmän raportti, Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 8/2011.
- Poliittikkatoimien vaikuttavuusarvioinnin kehittäminen – Kuinka parantaa tiedonkäyttöä poliittisessa päätöksenteossa. (2009) Valtioneuvoston kanslian raporttisarja 6/2009.
- Pyykkönen, T & Paajanen, M. (2009). Askeleita vaikuttavaan liikuntatietoon, Liikuntatieteellinen Seura & Valtion liikuntaneuvosto. Julkaisematon raportti.
- Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelma 22.6.2011.
- Raussi, T. Näin pääset alkuun kokonaisarkkitehtuurissa. (2012) [http://www.tietoviikko.fi/viisaat/tieturi/nain+paaset+alkuun+kokonaisarkkitehtuurissa/a836433].
- Sport Sciences in Nordic Countries. Evaluation Report. (2012) Suomen Akatemian julkaisuja 1/12.
- Strategisen tiedolla johtamisen kehittäminen liikunnan valtionhallinnossa. (2006) Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2006:20.
- Suurla, Riitta. Helmiä kalastamassa. Avauksia tietämyksen hallintaan. (2001) Teknologian arvioiteja. Eduskunnan kanslian julkaisu 1/2001.
- Tieto käyttöön. Tiekartta tutkimuksen sähköisten tietoaisteistojen hyödyntämiseksi. (2011) Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2011:4.
- Tulevaisuuden hallinnot – Governments for the Future -hanke (2013) [www.vm.fi/hankkeet].

- Uusi suunta liikuntatutkimukseen, Opetusministeriön strategia liikuntatutkimuksen suuntaamiseksi ja hyödyntämiseksi.(2009) Opetusministeriön julkaisuja 2009:18.
- Uusitalo, H. (1991) Tiede, tutkimus ja tutkielma: Johdatus tutkielman maailmaan. WSOY kurssikirjat. 7. painos 2001.
- Valtion liikuntaneuvoston arvioinnit 2010. Valtion liikuntapoliittisten toimenpiteiden vaikutusten arviointi, Liikunnan edistämisen linjoista annetun valtioneuvoston periaatepäätöksen ja sen toteutumisen arviointi (2011) Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2011:3.
- Valtonen, S. , Ojajärvi, S. (2013) Kohti liikuntatiedon tehokkaampaa hyödyntämistä (yhteisjulkaisu Liikuntatieteellisen Seuran kanssa). Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2013:4; Liikuntatieteellisen Seuran tutkimuksia ja selvityksiä nro 8.
- Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. (2013) [www.fsd.uta.fi/fi].

Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä -sarjassa vuonna 2013 ilmestyneet

- 1 Selvitys Varastokirjaston yhdistämisestä
Kansalliskirjastoon
- 2 Monipuoliset ja sujuvat opintopolut.
Korkeakoulujen koulutusrakenteiden
kehittämistyöryhmän muistio
- 3 Museoviraston kiinteistöt ja rakennukset;
Työryhmän esitys kiinteistövarallisuuden
hallinnan uudelleen järjestämisestä



Opetus- ja kulttuuriministeriö

Undervisnings- och kulturministeriet

Ministry of Education and Culture

Ministère de l'Éducation et de la culture

ISBN 978-952-263-212-8 (PDF)

ISSN-L 1799-0327

ISSN 1799-0335 (PDF)